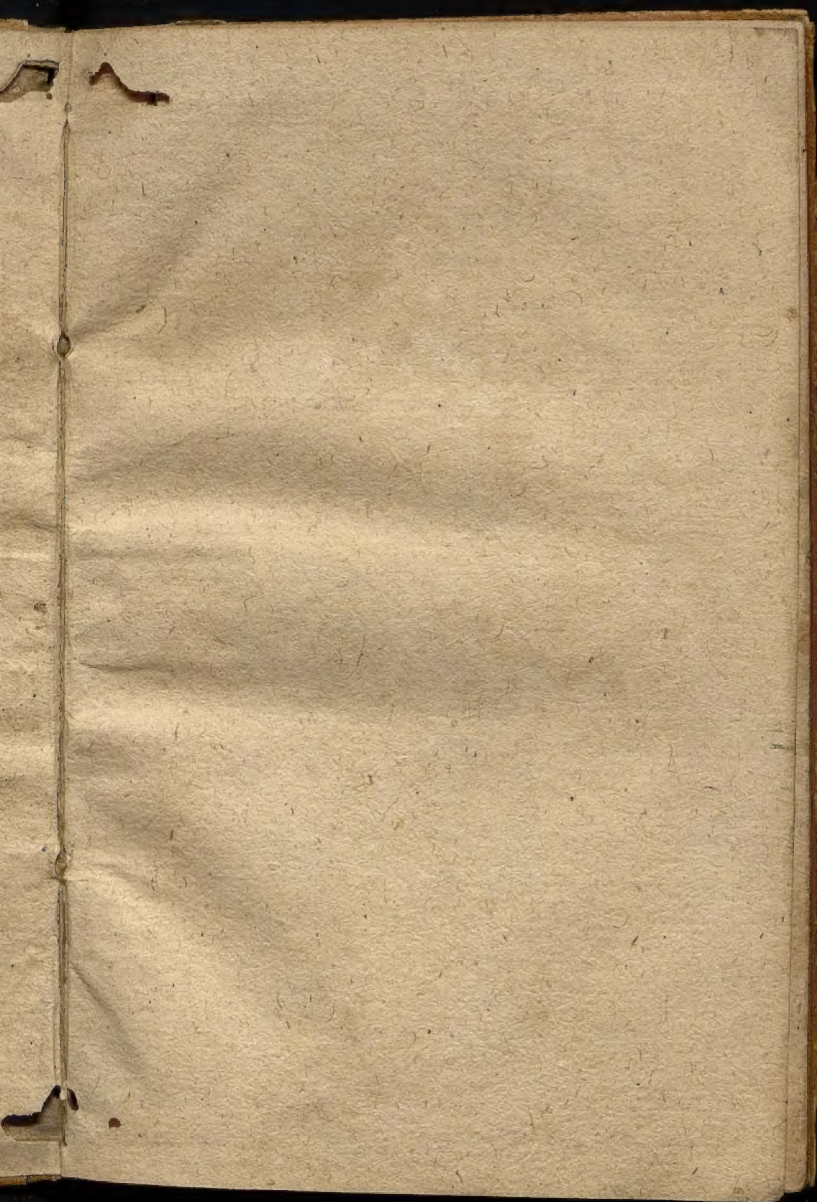

AUG. 5245

Fragment of text from the adjacent page, including the letters "L" and "C" visible in the gutter.

IOANNIS LVDOVICI
VIVIS VALENTINI,
AD VERAM SA-
PIENTIAM INTRO-
DUCTIO.

EIVSDEM SATELLITIVM
ANIMI, SIVE SYMBO-
LA,
*Principum institutioni potissi-
mum destinata.*

ADIECIMVS ISOCRATIS
ORATIONEM AD NICOCLEM,
per Ottomarum Luscinium è Græco in
sermone Latinum traductam.

Pro Cura

*S. Catherinae
Augustæ*

15

99.

L I P S I A E,
Impensis Vægelinianis.
PRIVILEG. ELECTOR.

IOANNIS LV.
DOVICI VIVIS VA-
LENTINI AD SAPIEN-
tiam introductio.

ERA SAPIEN-
tia est, de rebus in-
corruptè iudicare, vt
talem vnamquamque
existimemus, qualis
ipsa est, ne vilis secte-
mur tanquam precio-
sa, aut preciosa tan-
quam vilis reijcia-

mus, ne vituperemus laudanda, neue laudemus
vituperanda.

2. Hinc enim error omnis in hominum menti-
bus ac vitium oritur, nihilq; est in humana vita
exitiabilius, quàm deprauatio illa iudiciorum,
cum rebus non suum precium redditur.

3. Quocirca perniciose sunt vulgi opiniones,
quæ stultissimè de rebus iudicant.

4. Magnus erroris magister, populus.

5. Nec illud magis laborandum est, quàm vt
sapientia studiosum à populari sensu abduca-
mus, & vindicemus.

6. Primum omnium suspecta illi sint, quacunq;
multitudo magno consensu approbat: nisi ad il-
lorum normam resuocarit, qui singula virtute
metiuntur.

I N T R O D U C T I O

7. Assuescat vnusquisq; iam tum à puero veras habere de rebus opiniones, quæ simul cum ætate adulescant.
8. Et ea cupiat quæ recta sint, fugiat quæ praua: vt assuefactio hac bene agere vertat ei prope in naturam, vt non possit, nisi coactus & reluctans ad male agendum pertrahi.
9. Eligenda est optima vitæ ratio: hanc consuetudo iucundissimam reddet.
10. Tota reliqua vitæ ex hac puerili educatione pendet.
11. Ergo in curriculo sapientiæ primus gradus est ille, veteribus celebratissimus, seipsum nosse.

D I V I S I O R E R V M.

12.

HO M O ex corpore constat & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus bestiarum simile.

13. Animum diuinitus datum, angelis & Deo similem, vnde censetur homo, & qui solus meritò esset homo appellandus, vt maximis viris placuit.

14. In corpore sunt forma, sanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: & his contraria, deformitas, morbus, mutilatio, imbe-

AD SAPIENT.

imbecillitas, tarditas, dolor, & alia corpora
seu commoda, seu incommoda.

15. In animo eruditio, & virtus: & contra-
ria, ruditas, viciū.

16. Extra hominem sunt, diuitiæ, potentia,
nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: &
contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas,
vtilitas, dedecus, obscuritas, odium.

RERVM NATVRÆ

AC PRECIA.

17.

REGINA & princeps rerum omnium præ-
stantissima est virtus, cui reliqua omnia si
suo velint officio defungi, ancillari oportet.

18. Virtutem voco, pietatem in Deum & ho-
mines, cultum Dei & amorem in homines, vo-
luntatemq; benefaciendi.

19. Reliqua si quis ad virtutem hanc referat,
non mala videbuntur.

20. Nec qui primum hæc nuncupauere bona,
sic de illis senserunt, vt nunc vulgus, quod veros
illos ac naturales significatus corrumpit, vnde &
errorum æstimationes mutatae sunt.

21. Sic enim sunt intelligenda hæc, quatenus
censentur bona. Diuitiæ sunt non gemme, aut me-
talla, non magnifica ædificia, vel supellex instru-
cta, sed non ijs carere, quæ sunt ad tuendam vitā
necessaria.

INTRODUCTIO

22. Gloria, bene audire de virtute.
23. Honor, veneratio ob virtutem.
24. Dignitas, recta hominum opinio de magna virtute.
25. Potentia & regnum, habere multos, quibus probe ac recte consulas.
26. Nobilitas, excellentia actuum esse cognitum, vel à bonis progeneratum similem parentum se præbere.
27. Generosus est ad virtutem à natura optimè compositus.
28. Sanitas, talis habitudo corporis, ut valeat mens.
29. Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.
30. Vires & robur, ut exercitijs virtutis sufficias, ne facile defatigeris.
31. Voluptas, delectatio pura, solida, & diuturna, qualis capitur ex ijs solis, quæ ad animum pertinent.
32. Si quis hæc aliter, ut à populo videlicet intelliguntur, discutiat ac expendat, reperiet inepta, vana, noxia esse.
33. Primum, externa omnia vel ad corpus referuntur, vel ad animum, ut diuitiæ ad tuendam vitam, honor ad iudicium virtutis.
34. Corpus ipsum nihil aliud est, quam tegumentum, vel mancipium animi, cui & natura & ratio & Deus ipse iubent subiectum esse, ut bru-

vt brutum sentienti, mortale immortali ac diuino.

35. Porro in ipso animo eruditio in hoc paratur, vt cognitum viciū facilius fugiamus, cognitam virtutem facilius persequamur, teneamusq;: alioqui supernacanea est.

36. Quid aliud est vita, quàm peregrinatio quadam, tot vndiq; casibus obiecta & petita? cui nulla hora non imminet finis, qui potest leuissimis de causis accidere.

37. Quare stultissimum est, cupiditate tam incertæ vitæ fœdum aliquid aut prauum agere.

38. Et quemadmodum in via, sic in vita, quod quis expeditior & paucioribus sarcinis implicitus, hoc leuius. & incundius iter facit.

39. Tum natura humani corporis ita constituta est, vt paucissimis egeat, vt si quis animaduertat, haud dubiè insanie damnet eos, qui tam anxie congerunt, quum sit tam paucis opus.

40. Diuitiæ nanq; & possessiones, & vestimenta in vsum tantum parantur, quem non adiuuant immensæ opes, sed opprimunt, vt nauem ingentia onera.

41. Nec aurum, si non vtare, à cæno differt, nisi quod angit magis eius custodia, & efficit, vt dum huic vni studes, ea negligas, quæ maximè sunt homini curanda.

INTRODUCTIO

42. Est enim pecunia idolorum seruitus, cum ei reliqua posthabentur, nempe pietas & sanctum.

43. Ut transeam, quot insidiæ diuitijs tenduntur, quot & quàm varijs casibus pereunt, in quàm multa vicia detrudunt?

44. Culta vestimenta quid aliud sunt, quàm superbia instrumenta?

45. Utile indumentum excogitauit necessitas, preciosum luxus, elegans vanitas: suborta est in vestitu contentio, hæc multa docuit superuacanea & damnosa, dum etiam homines ex eo, quod infirmitatem nostram arguit, honorem captant.

46. Ita diuitiarum pars maxima, ædificia, supellex numerosa & opulenta, gemmæ, aurum, argumentum, ornamentorum omne genus, spectantium oculis & comparantur & exponuntur, non possidentium vsibus.

47. Iam nobilitas quid est aliud, quàm nascendi fors & opinio, à populi stulticia inducta? ut quæ sæpenumero latrocinijs quaritur?

48. Vera & solida nobilitas à virtute nascitur: stultumq; est, gloriari te parentem habuisse bonum, quum sis ipse malus, & turpitudine tua dedecori sis pulchritudini generis.

49. Sed certè omnes ex eisdem constamus elementis, & idem omnium pater Deus.

50. Ignor-

50. Ignobilitatem contemnerc, hoc est, Deum nascendi autorem tacite reprehendere.
51. Potentia quid est aliud, quàm speciosa molestia? in qua si quis sciret, quæ sollicitudines, quæ anxietates insint, quatum malorum mare, nemo est tam ambitiosus, qui non eam fugeret, ut grauem miseriam.
52. Quantum est odium, si regas malos? quanto maius, si malus ipse?
53. Honor si ex virtute non oritur, prauus est: si ex virtute, hoc præstat virtus, ut is negligatur: aliter verò non erit virtus, si quid honoris facit gratia: sequi enim debet honor, non expeti.
54. Dignitates, quis potest sic appellare, cum indignissimis quoque hominibus contingant, nempe fraude, ambitione, præmijs, pessimis artibus quasita?
55. Et gloria, est ne aliud, quàm (ut ille dixit) aurium vana inflatio?
56. Ex qua, ut honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo sunt, & incerta, vaga, iniqua, momentanea sunt, similes parentis suæ multitudinis, quæ eodem die eundem hominem & commendat atque euehit summè, & vituperat ac deprimit extremè.
57. Quid dicam nasci ex his rebus partim deridendis, partim stultis, partim sceleratis, sicut ludo pile, profusione patrimonij in commessa-

INTRODUCTIO

tiones, scurras, mimos? bello potissimum, hoc est, impunito latrocinio, quo magis vulgi dementiam agnoscas?

58. Secedat in se unusquisque, ac solus cogitet, inueniet, quàm parum ad se attingat ex fama, rumoribus, veneratione, honore populi, de quibus gloriatur.

59. Quid in somno, quid in solitudine inter summum regem interest, & infimum seruum?

60. Deniq; unusquisq; sic sentiat, nobilitatem, honores, potentiam, dignitates, ex prisca hominum persuasione, quam Christus animis suorum ademit, nata & relicta esse, & in Christianos homines inuicta, tanquam lolium, quod hostis Diabolus aspersit bonæ segeti Dei.

61. In corpore ipso quid est forma? nempe cuticula bene colorata, si intraria cerni possent, quanta vel in corpore speciosissimo cerneretur fœditas?

62. Lineamenta & corporis decor quid inuant, si turpis sit animus, & sicut Græcus ille dixit: In hospitio pulchro hospes deformis?

63. Robur quorsum pertinet in homine, cum res maxima & homine dignæ, non viribus nervorum gerantur, sed ingenij?

64. Nec vires, quantumcunque augeantur, maiores erunt, quàm tauri & elephanti: ratione illos, ingenio, virtute superamus.

65. Transéo, quod forma, vires, agilitas, &

cate-

cetera corporis dotes, ut flosculi celeriter marcescunt, exiguis casibus diffugiunt: vel una febricula validissimum quandoque hominem concutit, & summum decorem tollit.

66. Ut nihil accadat, certe necesse est illa omnia cum ætate flaccescere, ac decidere.

67. Nemo ergo potest externa iure sua dicere, quæ tam facile ad alios transeunt: nec corpora, quæ tam citò auolant.

68. Quid? quod hæc, quæ multi admirantur, magnorum viciorum sunt causæ: velut insolentie, arrogantia, socordia, ferocitatis, linoris, emulationis, simultatum, rixarum, bellorum, cædis, stragis, cladis.

69. Delectatio corporis, ut corpus ipsum, vilis ac pecudinea est, quæ sapius, ac vehementius & diutius pecora, quàm homines perfruiuntur.

70. Ex hac cum morbi plerique ad corpus redundant, & ad rem familiarem per magna damna: tum ad animum certa poenitentia, & hebetudo ingenij, quod delicijs corporis extenuatur, ac frangitur: denique odium virtutum omnium.

71. Nec apertè frui licet: nam ut dedecent generositatem nostræ mentis: ita nemo tam perditus est, quin eas erubescat apud arbitros capere: pariunt enim ignominiam, iccirco tenebras & latebras quærunt.

72. Quid? quod sint fugacissime, & momentanea,

INTRODUCTIO

tanca, nec retineri vlla vi possunt, nec vnquam veniunt pura, cuiuscunq; amaritudinis expertes?

73. Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vicia, & his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

74. Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, & qua huic sunt finitima, peritiam, acumen ingenij, sanitatem mentis.

75. Reliqua vel externa, vel corporis, si habes, proderunt tibi ad virtutem relata, oberunt ad vicia. Si non habes, caue ne queras, vel cum nimio dispendio virtutis.

76. Prolixus quaestus est, pietas cum sufficientia. Fama, tametsi nihil agendum est, vt videaris, conseruanda tamen est integra, quod interdum ea cura à multis nos turpibus cohibet, sed praecipue in exemplum ceterorum.

77. Vnde praeceptum illud sapientum & sanctorum virorum: nec malum faciendum, nec eius simile.

78. Quod si hoc assequi non possumus, conscientia debemus esse contenti: & cum tam deprauati erunt hominum sensus, vt quae sunt optima, putent esse scelestissima: tunc laborandum erit, vt interna & externa soli Deo approbemus, idq; abunde nobis sufficiat.

79. Et

79. Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortuna, licebit in bonum vertere, si patienter feras: & tanto sis ad virtutem promptior, quo minus tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.

80. Sæpe numero ex damnis corporis vel externorum magna sunt accessiones virtutibus nata.

DE CORPORE.

81.

ET quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum, maximasq; opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est, & contemnendum corp^o.

82. Sic curandum tamen, vt se non dominum, non socium esse sentiat, sed mancipium: nec sibi nasci, aut viuere, sed alteri.

83. Quo curatius est corpus, hoc animus neglectior.

84. Quo mollius habetur corpus, hoc acrius menti reluctatur: & vt equus delicatè pastus, sefforem excutit.

85. Grauis sarcina corporis animum elidit, acumen ingenij sagina corporis aut indulgentia retineatur.

86. Cibi, & somni, exercitationes, tota corporis curatio ad sanitatem referenda est, non ad volu-

9. Et

INTRODUCTIO

voluptatem: vt animo promptè inferuiat, nec ferocia cultus insolescat, neu virium inopia decidat.

87. Nihil est, quod aquè & vigorem mentis debilitet, & robur ac nervos corporis infringat, vt voluptas: quippe vires omnes & corporis & mentis opere & labore vegetantur, ocio & mollicie voluptatis languescunt.

88. Mundicies corporis & vicius citra delicias aut morositatem, ad valetudinem & ingenium confert.

89. Ablues subinde manus & faciem frigida, detergesq; mundo lindeolo.

90. Repurgabis crebrò eas partes, quæ sordibus & recrementis ad extima corporis meatus præbent.

91. Hæ sunt, caput, aures, oculi, nares, axillæ, & pudenda.

92. Pedes mundi & calidi foueantur.

93. Arceatur frigus cum ab alijs partibus, tum vel maximè à ceruice.

94. Ne statim edas à quiete, nec ante prandium, nisi tenuiter.

95. Ientaculum enim sedando stomacho, aut refocillando datur corpori, non satietati.

96. Ideo tres aut quatuor panis buccæ sufficiunt, siue potione, aut certè exigua, atq; ea tenui. Salutare hoc nō min⁹ ingenio, quàm corpori.

97. In prandio & cæna assuesce non vesci,

nisi

nisi ex vno obsonij genere, eodem simplicissimo, & quantum per facultates licebit, saluberrimo, quamuis multa mensæ inferantur, & si tua sit mensa, noli admittere.

98. Varietas ciborum homini pestilens, pestilentior condimentorum.

99. Munda & pura parsimonia, temperatis & castis animis congruens, conseruatrice rei familiaris: & quæ sola efficit, ne multis indigere nobis videamur, nec suscipiamus pessima facinora quæstus gratia, quod gulæ morem geramus irritata vel luxu, vel lauticijs, vel delicatis nimium & exquisitis cibis.

100. Tum præstat, ut quæ assunt non modo nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impertiri.

101. Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui post exaturatam multitudinem, reliquias perire panum & piscium non est passus.

102. Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, & parabilia. Stultitia superflua excogitauit, quæ sunt infinita & difficilia.

103. Natura si des necessaria, delectatur & roboratur, tanquam proprijs, sin superflua, debilitatur, & affligitur, tanquam alienis.

104. Stultitiam necessaria non explent: superflua quum obruant, non satiant.

105. Potus erit, vel naturalis ille vniuersis animantibus in commune à Deo paratus, pura

INTRODVCTIO

& liquida aqua, vel tenuissima cereuisia, vel vinum bene dilutum.

106. Nihil est, quod iuuenum corporibus magis officiat, quàm calidus cibus, aut potus: incendit enim & vrit eorum viscera, agitque in libidinem & temeritatem precipites.

107. A cœna ne bibe: aut si id admonet sitis sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut perpusillum tenuis potiuncula.

108. Inter eam potionem & quietem interpone cum minimum horæ dimidium.

109. Leuaturus animum, fac cogites, quàm exiguum tempus datum sit vitæ hominum: ex illo non oportere multum descindi ad lusus, ad commessationes, ad puerilitates, ad ineptias.

110. Breue spaciū esse vitæ nostræ, etiamsi totum bonæ menti impenderetur.

111. Non esse nos à Deo creatos ad lusum, aut ad nugas, sed ad seria, ad moderationem, modestiam, temperantiam, religionem, omne genus virtutis & laudis.

112. Morbos corporis morbis animi ne curaueris.

113. Exercitationes corporis non erunt immodicæ, ceterum aptandæ rationi valetudinis, in quo sequenda erunt medicina consultorum consilia.

114. Sic tamen ne quid habeant turpe, immodestum, obscænum, flagitiosum: etiā in remissioni-

A D S A P I E N T.

tionibus & refectionibus animi adsit aliqua memoria virtutis.

115. Absit arrogantia, contentio, rixa, invidia, cupiditas. Quid enim conuenit cruciari animum, dum delectare studes? non aliter quàm si vel infundas in id mel, quod cupis esse quàm dulcissimum.

116. Somnus sumendus est tanquam medicina quædam curando corpori, tantummodo quantum sufficit: immodicus enim reddit corpora redundantia noxijs humoribus, segnia, pigra, lenta, & celeritatem mentis tardat.

117. Nec est existimandum vitæ id tempus, quod somno impenditur: vita enim vigilia est.

D E A N I M O.

118.

IN animo due sunt partes: illa quæ intelligit, meminit, sapit, ratione, iudicio, ingenio utitur, ac valet: hæc pars superior appellatur, & proprio nomine, mens, quæ homines sumus, quæ Deo similes, quæ cæteris animantibus præstamus.

119. Est altera ex coniunctione corporis bruta, fera, atrox, bestia quàm homini similior, in qua sunt motus illi, qui siue adfectus siue perturbationes nominantur, Græcè πάθος, arrogantia, inuidia, malivolentia, ira, metus,

B mæror

I N T R O D U C T I O

mæror, cupiditas, stulta gaudia. Pars inferior nominatur etiam animus, qua nihil à beluis differimus, & quàm longissimè discedimus à Deo, extra morbum & perturbationem omnem posito.

120. Hic est natura ordo, vt sapientia regat omnia, parcant homini cætera, quæ videmus: in homine verò corpus animo, animus menti, mens Deo. Si quid hunc ordinem egreditur, peccat.

121. Ergo peccatum est, in homine perturbationes illas tumultuari, scire, ac trahere ad se ius & ditionem totius hominis spreta & contempta mente, mentem etiam relictà Dei lege, animo & corpori servire.

D E E R V D I T I O N E.

122.

Idcirco menti indita est vis intelligendi, vt singula expendat, sciâtq; quid factu bonum sit, quid secus, & vis volendi summa, vt imperio huius nihil sit in animo, quod non pareat, si illa contendat, nec de iure decedat suo.

123. Ingenium multis artibus & humanis, & diuinis excolitur, & acuitur, instruiturque magna & admirabili rerum noticia, quo exactius singulorum naturas & precia cognoscat: possitque voluntatem docere, quid sequendum bonum

bonum, quid vitandum malum.

124. Igitur fugienda artes illæ, quæ cum virtute pugnant, quales sunt diuinatrices omnes, quæ à Grecis *μαρτήρι* dicuntur, vt chiromantia, pyromantia, necromantia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitatæ ab impostore nostro Diabolo.

125. Tractantque & profitentur id, quod sibi vni Deus reservauit, futurarum & abstrusarum peritiam.

126. Nec inquirendum in Dei maiestatem & arcana, à cogitatione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.

127. Qui scrutatur maiestatem, opprimetur à gloria.

128. Et Paulus iubet nos non plus sapere, quàm oporteat, sed sapere ad moderationem. Hebraeus quoque concionator inquit: Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

129. Et arcana illa quæ vidit, negat licere homini eloqui.

130. Vitanda ars omnis à Demone tradita, cum quibus velut Dei hostibus nullum debet nobis esse commercium.

131. Nec expedit vel Philosophorum, vel

INTRODUCTIO

hæreticorum opiniones, pietati nostræ contrarias cognoscere, ne quem scrupulum subtilis artifex Diabolus in animos nostros injiciat, qui nos nimium torqueat, etiam abducatur in exitium.

132. Non attingendi auctores spurci, ne quid sordium animo ex contagio adhæreat.

133. Corrumpunt bonos mores colloquutiones male.

134. Reliqua eruditio munda est, & frugifera, referatur modo ad suum scopum, virtutem, hoc est, recte agere.

135. Est diuina eruditio à Deo tradita, in qua sunt thesauri omnes scientiæ & sapientiæ reconditi: hæc est vera mentium lux: reliqua omnia ad hanc collata, densissimæ sunt tenebræ, & vt res hominum ludicra & puerilis.

136. Legitur tamen vel in hoc, quo tanquam ex cōparatione fulgentior appareat nostra lux.

137. Tum vt testimonijs hominum aduersus eos vtamur, qui diuinis parum acquiescunt, vt viciosi oculi auersantis solis splendorem.

138. Ad nos quoque commonefaciendos, quum in multis gentilium tanta præstantia fuerit virtutis, quantum esse conuenit in homine Christiano, discipulo magistri Dei, cui ex luce pietatis, quam profitetur, magna est imposita necessitas bene viuendi.

139. Suppeditant quoque facundiam & vsum,

ac prudentiam vite communis, quibus nonnihil interdum indigemus.

140. Tribus velut instrumentis fabricamur eruditionem, ingenio, memoria, cura.

141. Ingenium exercitatione acuitur.

142. Memoria excolendo augetur.

143. Utrunque eneruant delicia, bona valetudo confirmat, ocia & diuturna remissiones profligant, excitamenta ad manum & in promptu ponunt.

144. Siue legis ipse quid, siue audis, attentus id fac, nec vagetur mens tua, sed coge illam ibi esse, & agere quod adest, non alia.

145. Si incipit digredi, paruo murmure eam renoca, cogitationes omnes à studijs alienas in aliud tempus differ.

146. Scito te operam & tempus perdere, si quæ legis, vel audis non attendas.

147. Quæ ignoras, ne pudeat querere: Ne erubescas à quouis doceri, quod maximi viri non erubuerunt; erubescas potius ignorare, aut nolle discere.

148. Quæ ignota sunt, ne iactes te scire, sciscitare potius ab ijs, quos scire credis.

149. Si videri vis doctus, da operam vt sis, nulla est compendiosior via, quemadmodum non alia ratione facilius consequeris, vt existimeris bonus, quam si sis talis.

150. Denique quicquid videri cupis, fac
B 3 vt sis,

INTRODUCTIO

ut sis, aliter frustra cupis.

151. Falsa tempus infirmat, vera corroborat.

152. Nulla simulatio diuturna.

153. Magistrum semper sequere, noli præcurrere, & illi crede, ne repugna.

154. Ama illum, & parentis loca habe, putaq; verissima & certissima esse, quæcumq; dicit.

155. Attende, ne quod semel errasti, emendatus iterum aut tertio, idem pecces, labora, ut proficiat emendatio.

156. Illorum decet te præcipuè meminisse, in quibus falsus es, ne te rursum decipiant.

157. Cuiusvis hominis est errare: nullius, nisi insipientis, perseverare in errore.

158. Scito nullum esse sensum, per quem promptius docemur, quàm auditum.

159. Et nihil facilius, quàm audire multa, & nihil utilius.

160. Nec malis levia, aut inepta, aut ridicula audire, quàm seria, gravia, prudentia.

161. Pari labore utraq; discuntur, cum sit addeò commodum dispar.

162. Ne labores, quàm multa respondeas, sed quàm aptè & in tempore.

163. Prandio tuo & cœnæ illos adhibe, qui te possint instituere, quique suavi ac docta collo-
cutione pariter & exhalarent te, & peritiorem reddant.

164. Scur-

164. Scurras, parasitos, imperitè loquaces, aut spurcos moriones, nugatores, bibaces, & id genus hominum, aptum ad risum mouendum vel verbis, vel factis, nec honore mensæ tuæ digneris: nec illi te, dum reficeris, oblectent: potius incunda aliqua & ingeniosa confabulatio.
165. Non os modo à turpibus cohibe, sed etiam aures, tanquam fenestras animi: memor dicti veteris, quod citat Apostolus: Corrumpunt mores probos confabulationes malæ.
166. Siue ad mensam, siue alio quouis loco, diligenter quid quisq; dicat ausculta.
167. Ex sapientibus discas, quo fias melior.
168. Ex stultis, quo fias cautiior.
169. Quæ sapientes probarint, sequeris.
170. Quæ stulti laudarint, vitabis.
171. Si quid videris à cordatis recipi tanquam vel argute, vel graniter, vel sapienter, vel doctè, vel ingeniosè, vel vrbane dictum, retinebis, vt & ipse in occasione vtaris.
172. Habebis librum chartaceum, in quo annotabis si quid legeris, vel audieris dictum festiuè, aut eleganter, aut prudenter: vel vocabulum aliquod exquisitum, rarum, vtile sermoni quotidiano, vt cum vsus poscat, habeas paratum.
173. Annitere ne sôla verba intelligas, sed præcipuè sensa.
174. Quæ legeris vel audieris, fac alijs narres,

INTRODUCTIO

res, tum tuis condiscipulis Latinè, tum alijs lingua tibi vernacula: & conare, ne minus ipse vel lepidè, vel venustè referas, quàm audieris, aut legeris: sic & ingenium exercebis, & linguam.

175. Est etiam tractandus & agitandus saepenumero stylus, optimus dicendi magister.

176. Scribe, transcribe, rescribe crebrò, atque annota: compone alternis diebus, aut ad summum tertio quoque epistolam ad aliquem, qui tibi respondeat: & tuam ostende institutori emendandam: mendarum, quas sustulerit, fac recordere, ne rursus ad easdem impingas.

177. Post cibum, velut à prandio & cœna, cesset studium: sumpto prandio sede, confabulare, audi aliquid suave: aut sic lusita, ne nimium corpus exagites & concutias.

178. Post cœnam, quam volò esse modicam, deambulato cum iucundo aliquo & docto confabulatore, qui te sermone oblectet, cuius verba & sententias imitari cum decore possis.

179. Inter cœnam & quietem, vita omnino potum: nihil perniciosius simul corpori, memoriæ, ingenio. Cum urgebit te sitis, si biberis, pone inter potum & lectum intervallum cum minimū semihora.

180. Memoriam quiescere non sines.

181. Nihil est, quod aequè labore gaudeat & augeatur.

182. Commenda ei quotidie aliquid.

183. Quo

183. Quo plura commendabis, hoc custodies omnia fidelius: quo pauciora, hoc infidelius.

184. Quum aliquid ei credideris, sine eam quiescere, & aliquanto post ab ea veluti depositum reposce.

185. Si quid vis ediscere, id de nocte quater aut quinquies attentissimus legito: hinc ito cubitum, de mane exigitò à memoria rationem eius, quod pridie credideris.

186. Cauendum à crapula, à cruditate, à frigore potissimum cervicis.

187. Vinum memoria mors.

188. Optimum esset singulis noctibus, paulo antequam cubitum concederes, in cella te sine arbitris sedentem, quæcunq; die illo vidisses, legisses, audisses, egisses, in memoriam reuocare.

189. Si quid fecisses honestè, moderatè, prudenter, cordatè, cum decore & laude, gauderes, sciresq; id esse Dei munus, & similia pergeres facere.

190. Si quid turpiter, immodestè, flagiciosè, pueriliter, ineptè, vituperio dignum, scires ex tua malitia profectum, doleres, & vitares in posterum.

191. Si quid vel audiuiesses, vel legisses elegans, doctum, graue, sanctum, retineres.

192. Si quid vidisses probatum, imitaretè, si quid improbatum, fugeres.

193. Nulla tibi abeat dies, in qua vel non le-

INTRODUCTIO

geris, vel audieris, vel scripseris aliquid, q̄ seu eruditionem, seu iudicium, seu virtutem augeat.

194. Cubitum iturus, lege vel audi aliquid dignum, quod memoriae mandetur, & de quo salubre ac iucundum sit per quietem somniare, vt etiam nocturnis visis discas, & fias melior.

195. Studio sapientiae nullus in vita terminus statuendus est, cum vita est finiendum. Semper illa tria sunt homini, quàm diu viuit, meditanda: quomodo bene sapiat, quomodo benè dicat, quomodo bene agat.

196. A studijs arrogantia omnis arcenda est. Nam ea, quae vel doctissimus mortalium nouit, non sunt minutissimum eorum quae ignorat. Exiguum quiddam, & obscurum, & incertum est, quicquid homines sciunt, mentesq; nostrae in hoc corporeo carcere deuinctae magna ignoratione & altissimis tenebris premuntur, aciemq; adeo retusam habemus, vt ne cū fummas penetremus rerum facies.

197. Tum profectui studiorum plurimum nocet arrogantia. Multi enim potuissent ad sapientiam peruenire, ni iam putassent se peruenisse.

198. Vitanda etiam contentio, emulatio, obtreectatio, inanis gloriae cupido: cum in hoc sequamur studia, vt illa fugiamus.

199. Nihil excogitari potest iucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentia virtutis fructuosius.

200. Stu-

A D S A P I E N T.

200. *Studia res latic conduunt, tristes leniunt, temerarios impetus iuuentæ cohibent, senectutis moleſtam tarditatem leuant: domi, foris, in publico, in priuato, in ſolitudine, in frequentia, in ocio, in negotio comitantur, aſſunt, imò præſunt, opitulantur, iuuant.*

201. *Eruditio paſtus ingenij veriſſimus, vt indignum ſit, paſci corpus eſuriēte animo: ex qua voluptates & oblectamenta, & ſolida, & perpetua, quæ alia ex alijs naſcentia, & ſe renouantia, nunquam nos deſerunt nec laſſant.*

D E V I R T V T E.

202.

PRÆSTANTISSIMA illa rerum vniuerſarum virtus, neq; dono ab hominibus datur, neq; accipitur: diuinitus contingit.

203. *Idcirco à Deo ſuppliciter ac piè petenda eſt.*

D E A F F E C T I B V S.

204.

SVMMVM in literis omnibus atq; eruditio-
ne eſt ea Philoſophia, quæ ingentibus animi morbis remedium adfert.

205. *Magna cura adhibetur curando corpori, maior adhibenda eſt animo, quò huius morbi*
[& oc-

INTRODUCTIO

& occultiores, & grauiores, & periculosiores sunt.

206. *Hi non iniuria, tempestates, cruciatus, tormenta, flagra, faces, furie animi humani nuncupantur, maximam hi adferunt calamitatem, & indicibiles dolores, si regnent, si agitentur: incredendam tranquillitatem & beatitudinem, si sedentur, & cohibeantur.*

207. *Huc tendunt, quacunque à maximis ingenijs de vita moribusq; acutissimè sunt excogitata, atque perscripta.*

208. *Hoc est ingens premium literati laboris, cuius verissimus fructus est, vt non in admirationem, aut ostentationem vanam sit nobis magna illa rerum suppellex collecta: sed vt transeat in vsum vite, & primum omnium prosit possidenti: nec in eius mente sit tanquam in pyxidicula, vnde petitur res alios inuatura, ipsi vasculo inutilis.*

209. *Nec aliud conatur pietas Christiana, quam vt serenitas humanos animos exhilaret: & tranquillitate animorum, compositisq; affectionibus simus Deo & Angelis similimi.*

210. *Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobis ipsis, vel ex Deo, vel ex Christi lege ac vita petuntur.*

211. *Natura rerum est, vt incerta & fluxa & momentanea & vicissitudinaria & vilia sint omnia prater animum, qui est vnusquisque,*

A D - S A P I E N T .

aut certe potissima eius pars: reliqua ab alijs ad alios transferuntur, ne quis extra animum quicquam possit suum dicere.

212. Qua habet, non donata esse putet, sed accommodata.

213. Quocirca ingentis dementia est, graue aliquod crimen, & magna luendum pœna ob res minutas suscipere.

214. Nec se quisquam efferat, quod aliquid de externis, aut corporeis contigerit: cum id omne breue futurum sit, ac incertum: nec proprium, sed alienum: quod, vt concessum est, sic etiam reposcetur: ad summum in morte, saepe in vita ipsa.

215. Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur: quin potius agenda gratia, quod tantisper vti licuit.

216. Intoleranda ingratitudinis est, si sis aliquando affectus beneficio, iniuriam te credas accipere, quod id non sit perpetuum: nec quid habueris spectes, aut quàm diu: sed quid, aut quàm diu non habueris.

217. Nec letandum, quod fortuita tibi accesserunt, aut amicis, adempta sunt inimicis: cum in omnibus tanta sit celeritas, & ambiguitas, vt plerunq; inani letitia proximus sit acerbus fletus.

218. Nec despondendus animus, aut contrahendus, restante fortuna: quippe aduersis matutinis,

INTRODUCTIO

tinis, interdum succedunt prospera vespertina.

219. Iam quæ conditio corporum, quæ ratio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, cum sit anceps vita, septa tot vndiq; periculis: & vt sit aliquantisper certa, vtique non est diu duratura, quid habemus, cur in tanta infirmitate ferociamus?

220. Cumq; nihil sit aliud hæc vita, quàm peregrinatio, qua in alteram sempiternam tendimus, paucissimisq; rebus ad hoc iter conficiendum egeamus,

221. Quid est quàm obrem his, quæ huc atq; illuc volui ac iactari cernimus, sollicitemur, aut omnino moueamur?

222. Cupiditati quare seruiendum est, cum sint futura incertissima, et præsentia paucis contenta?

223. Liber ille, qui cupit solum, quæ sunt in ipsius manu: seruus qui contrà.

224. Iam fortuna muneribus expleri, quid aliud est, quam peditem multis sarcinis impediri, ac obrui?

225. Nemo est tam stupidè amens, qui non se illi ciuitati, ad quam tendit, & vbi morari destinat potius, quam itineri adornet, componatq;.

226. Vita hæc nostra, quum sit natura sua fugax, & arcta, maxima eius pars ac ferè tota perturbationibus perit, neque enim viuimus, quàm diu affectibus concutimur, & in primis mortis metu,

227. Qua

227. Quæ quum ex infinitis causis imminet
& appropinquet, expaucta non est ex una &
aterra, quum necessario peruentura, fugienda
non est per scelus, aut merendum quod accedat.

228. Quum sit vita innumeris tadijs ac mise-
rijs referta, cur est tam ardele retinenda, quum
ad alteram aternam proficiscamur? Ita nos com-
paremus, vt recta ad illam euolemus, plenissi-
mam bonorum omnium.

229. Ergo preminur sepius nostris erroribus,
quam rebus ipsis, quum magna mala aut bona
censemur, quæ non sunt.

230. Natura & conditio, & vera rerum pre-
cia illa sunt, quæ initio posui, quo apparet, nihil,
præter virtutem, pulcrum aut magnum esse, aut
etiam nostrum.

231. Nos verò in consilium mentis, amorem
corperis, & cupidinem rerum vite huius accer-
simus, quæ à multis vocari solent, amor nostri.

232. Hic animos viriles eneruat, vt nulla res
tam minuta sit, quæ in eos non penetret, nec vlla
tam exilis aut tenuis, quin eos concutiat.

233. Hinc tenebræ oboriuntur oculo mentis,
& vbi regnum affectus occupauere, iam illis
tanquam dominis blandimur, indulgemus, pa-
remus.

234. Ita aliena mordicus tanquam nostra ap-
prehendimus, & si detrahantur, lamentamur
& afflictamur nosipsos.

235. Et

Quæ

INTRODUCTIO

235. Et nostra tanquam aliena negligimus,
& auersamur profutura., ceu in primis noxia,
& nocitura amplectimur pro vtilibus.

236. Aliena mala nobis videntur leuissima,
nostra illis non maiora intolerabilia, & semper
queruli nec aliena desideria ferimus nec nostra.

237. Nec iam bonis placemus ipsi, nec hic
mundus cum sua lege nobis satisfacit, immuta-
tas vellemus rerum naturas: tanta est ex deli-
cijis impatentia.

238. Quae cruces possunt cum his comparari?
nec sunt alia apud vita sanctos tormenta.

239. Nec daemones alijs supplicijs sunt miser-
rimi, quam superbia, inuidia, odio, ira.

240. Cernere est vultus eorum, qui his affe-
ctibus tenentur: quam varijs sunt, quam anxij,
anbeli, truces, horridi, ad eundem modum &
animi sunt affecti.

241. Ira perturbationum omnium atrocissi-
ma, maximè hominem dedecet.

242. Naturam hominis in truculentam mu-
tat feram.

243. Et quum quæuis perturbatio mentis aci-
em & iudicium omne obscurat, tum ira tenebras
densissimas offundit, vt nec verum, nec vtile,
nec decorum possit cernere.

244. Arrodit cor, & valetudinem affligit.

245. Id cogit facere, quod ilicò pœnitentia
consequatur.

246. Iam

gimus,
noxia,
iffima,
semper
oftra.
nec hic
muta-
x deli-
arari?
miser-
is affe-
anxi,
um &
rociffi-
m mu-
tis aci-
nebras
vtile,
fligit.
tentia
6. Iam

246. Iam in facie quàm turpis mutatio ? quæ tempestas ? oculorum ardor ? dentium stridor ? despumatio ? & totius oris pallor ? fœda in lingua titubatio & clamor ?

247. Ut ille, qui iratum se ad speculum vidit, non sine caussa dicatur se non agnouisse.

248. Ob hanc toruitatem vultus, atrocitatem dictorum, crudelitatem factorum, adimitur viro omnis autoritas, omnis beneuolentia, diffugiunt amici, recedunt obuij, solitudo vndiq; omnes oderunt, omnes detestantur.

249. Quò fit, vt maximi viri nihil vel cauerint magis, vel texerint, quàm iram & irati opera, adeo vt naturæ etiam suæ repugnarint, ac vim attulerint.

250. Quid enim ridiculum magis, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum, sic ferociter ac furere ?

251. Et tantas tragædias, tam atroces de vilissimis rebus excitare, vt de corporeis, de fortuitis, etiam, si Dijs placet, de vno verbulo ?

252. Iram facile domabis, si illud animo præceptum & fixum tenueris :

253. Iniuriam non fieri, nisi ledatur animus : cui à nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vicio.

254. Hæc ad hominem, ex homine: nunc altius, nempe ex Deo, etiam si & illa quoq; ex Deo: sed hæc aliquanto expressius ac propius.

INTRODUCTIO
DE RELIGIONE.

255.

Nihil potuit hominum generi dari maius,
aut prastabilius, quàm religio: quæ est co-
gnitio & amor Principis & Parentis vniuersi-
tatis Mundi huius.

256. In nullos homines aequè est beneficus De-
us, ac in illos, quos docet, qui sit verus sui cultus.

257. Idcirco Psalmista inter maxima Dei in
populum Israëliticum munera illud ponit: Qui
annunciat verbum suum Iacob, iusticias & iu-
dicia sua Israël.

258. Non fecit taliter omni nationi, & iudi-
cia sua non manifestauit eis.

259. Per religionem Deus cognoscitur: cog-
nitus fieri nequit aliter, quin ametur.

260. Unus Deus est princeps & autor & Do-
minus vniuersorum, qui potest, qui scit omnia.

261. Mundus hic est velut domus quedam e-
ius, vel potius templum: ipse ex nihilo in hanc
faciem atq; ornatum protulit, vnde nomen acce-
pit apud Græcos Ornati.

262. Idem regit atq; administrat, non mino-
re conseruationis miraculo, quàm creationis.

263. Et quemadmodum in domo prudentissi-
mi patrisfamilias nihil iniussu eius agitur: sic in
omni mundo nihil iniussu Dei geritur, omnia po-
tentia & scientia.

264. Illi

264. Illi angelos, demones, homines, animantia, stirpes, lapides, cælos & elementa, cuncta deniq; curæ esse, ac parere.

265. Nihil fieri, nihil moueri, nihil contingere, ac ne stipulam quidem attolli vllam, aut floccum volitare extra illius præscripta & iussa.

266. Hanc esse vniuersi legem, non alium esse in rebus casum, non fortunam, aut sortem.

267. Omnia ab eo fieri cum summa æquitatē & sapientia, tametsi vjs nobis ignoratis.

268. Quacunq; cuius contingunt, ad eius referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniole, aut mundi huius momentanei, sed illius æternæ salutis.

269. Ergo quacunq; in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atq; approbanda sunt, ne affectu nostro, & tanquam iudicio consilium damnare videamur, & improbare voluntatem iustissimi illius & sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non assequimur.

270. Ei nos obsequi ac subditos præbere, laudare, atq; approbare cuncta, quæ facit, fas piun-que est.

271. Nos pueri & meliorum rerum in scj, quæ damnosissima sunt, destemus non dari, tanquam vtilissima: quæ vtilissima, horremus tanquam aduersissima.

272. Vt nihil sit nobis sæpenumero pestilenti-

INTRODUCTIO

us, quàm fieri votorum nostrorum compotes.

273. Cumque in tantis tenebris ignorationis
verseremur, sic Deo visum est, ut nobis sola sit pra-
standa culpa, cætera omnia illius curæ remittan-
tur.

374. Nobis, velimus nolimus, exequendum
est, quod de nobis statuit ac iubet rector huius
tanti operis. Quorsum igitur spectat, malle cum
lacrymis detrectantes & reluctantes trahi,
quàm hilariter & vltro duci?

275. Certe amicus omnis Dei, legibus & vo-
luntati amici obtemperabit.

276. Hæc potissima ratio est Dei amandi, sic-
ut Christus inquit: Vos amici mei eritis, si fece-
ritis, quæ ego præcipio vobis.

277. Pacificator humani generis cum Deo &
autor salutis nostræ est Iesus Christus, homo De-
us, Dei omnipotentis filius vnigenitus, quem ad
hoc ipsum pater misit, cum ei visum est misereri
generis humani, quod maximo suo malo inimi-
cum se fecerat Deo.

278. Nullum excogitari potest malum pesti-
lentius, aut exitiabilius, quam per peccatum à
Deo separari, perenni bonorum omnium fonte,
ad perniciosissimam conuerti miseriam, & à dul-
cissima vita in acerbissimam mortem.

279. In hoc inter cætera Christus venit, ut re-
ctissimam viam nos edoceret, qua insisteremus
proficiscentes ad Deum, nec ab ea vel pilum de-
flecteremus.

280. Hanc

280. Hanc ipse & verbis indicauit, ac patefecit, & exemplo vite sue munivit expeditissimam atq; certissimam.

281. Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana conferatur, cœnum est, & mera stultitia.

282. Quicquid graue, prudens, sapiens, purum, sanctum, religiosum, quicquid cum admiratione, exclamatione, plausu apud gentiles sapientes legitur, quicquid ex illis commendatur, ediscitur, in cœlum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius inuenitur in pietate nostra.

283. Hanc nosse, perfecta est sapientia: iuxta hanc viuere, perfecta virtus: sed nemo verè nouit, qui non sic uiuat.

284. Vita Christi testatur humanam eius probitatem: miracula, omnipotentiam diuinitatis: lex, euangelium, sapientiam.

285. Ut ex probitate accedat exemplum ad imitandum, ex autoritate vis ad obediendum, ex sapientia fides ad credendum.

286. Probitas amorem eliciat, maiestas cultum, sapientia fidem.

287. Si quis, quæ Christus præcipit, expendat, comperiet omnia ad nostras utilitates referri, ut nemo, nisi maximo suo bono, sentiat se credere.

288. Ut nihil est homini gratius, quàm fidei sibi, ita nec Deo: nec quisquam bene de illo co-

INTRODUCTIO

gitat, cui timidè seipsum credit.

289. Fundamentum salutis est, credere Deum esse patrem, & huius filium unicum Iesum Christum, legislatorem nostrum: & ex utroq; spirare sanctum illum afflatum, sine quo nihil agimus, nihil cogitamus excelsum, aut profuturum nobis.

290. Verus Dei cultus est, animum morbis & pravis affectibus perpurgare, & in illius, quàm proximè possumus, transformari simulacrum, ut puri & sancti simus, sicut & ipse est, neminem oderimus, omnibus prodesse studemus.

291. Quo magis te à corporalibus ad incorporea transtuleris, hoc vitam diuiniorē viues.

292. Ita fiet, ut Deus cognatam & similem sibi naturam agnoscat, eaq; delectetur: ac velut in vero & germano templo habitet, multò sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorū.

293. Templum Dei sanctum est, inquit Paulus, quod estis vos.

294. Tantus hospes conseruandus est, nec te- tro peccatorum factore expellendus.

295. Corporalia opera fatua sunt ante Deum, nisi conditura ex animo addatur.

296. In occultissimis recessibus, & procul ab omnium oculis, atq; adeo in corde ipso, atq; in animo tuo scito te habere Deum arbitrum, te- stem, iudicem omnium etiam cogitationum tua- rum:

ram : vt illius praesentiam reueritus , nihil non modo facias , sed nec in animum admittas nefarium , aut turpe.

297. Charitas erga Deum hac esse debet , vt illum ceteris rebus vniuersis anteponas , honoremq; & gloriam illius chariorem habeas cunctis vite huius honoribus & commodis.

298. Et quemadmodum amicus , cum amici memoria occurrit , beniuola quadam afficitur et pia letitia : sic curare te decet , vt diuina omnia amicissima tibi sint , & proinde gratissima , verserisq; in illis multò libentissimè.

299. Quoties nominari audis Deum , maius quiddam & admirabilius occurrat , quàm quod possit humana mens capere.

300. Quæ de illo & diuis dicuntur , audi , non quomodo humana , sed cum magna animi admiratione.

301. De Deo ne quid temerè sentias , aut de illius factis pronuncies aliter quàm venerabundus & timidè.

302. Impium , in res sacras iocari , aut dicta sanctarum scripturarum ad lusus , ineptias , aniles fabulas , scommata conuertere , ceu quis medicina ad salutem paratæ cænum aspergat : ad obscenitatem autem trahere , id verò nefarium & intolerabile.

303. Omnia decet illic esse admiranda , & cum ingenti dignatione in animos recipienda.

INTRODUCTIO

304. Sacris intersis attentè ac piè, non ignarus, quacumq; ibi seu vides, seu audis, esse purissima & sacrosancta, spectareq; ad immensam illam Dei maiestatem, quam adorare facile est, comprehendere impossibile.
305. Ita vt in diuina illa sapientia altiora semper existimes latere, quàm quò possit vis vlla humani ingenij pertingere.
306. Dicta sapientum hominum etiam non intellecta veneramur, quanto id æquius est diuinis deferri?
307. Quoties nominari audis Iesum Christum, toties veniat tibi in mentem charitas illius in nos inestimabilis, & recordatio illius sit tibi dulcedinis & venerationis plena.
308. Cum titulum aliquem, aut epitheton Christi audis, extolle te in eius contemplationem: & ora, vt talem se præbeat erga te, velut cum clementem, mitem, placidum, vt talem illum experiri: cum omnipotentem, vt id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: cum terribilem, vt eos à quibus terrere, terreat.
309. Cum Dominum vocas, fac illi seruias: cum patrem, fac ames, & te dignum præstes tanto patre filium.
310. Nulla res est in toto vniuerso, cuius si vel originem, vel naturam, viresq; intuearis, non suppeditet, quo autorem omnium Deum admitteris & adores.

311. Ni-

311. Nihil exordire, non inuocato prius numine: Deus enim, in cuius manu sunt progressus & exitus, optatos eos tribuit ijs actibus, quos ab ipso aspiciamur.

312. Quicquid aggressurus es, finem spectato, & ubi tu rectum consilium prastiteris, de euentu ne sis sollicitus.

313. Illi fide, in cuius potestate sunt rerum euentus.

314. Quandoquidem religio omnis sita est in intimis pectoris: preces, da operam, vt intelligas, & caue, ne ore tantum permurmures. Sed cum oras, totus & animo, & mente, & cogitatione, & vultu in hoc sis, vt omnia secum consentiant, & excellentissimæ respondeant actioni.

315. Execrantur illum cælestia oracula, qui opus Dei facit negligenter.

316. Si in citharædo turpe est, aliud ipsum ore, aliud fides eius sonare: multò est turpius, cum Deo psallimus, aliud linguam dicere, aliud animum cogitare.

317. Vota nostra sobria sint, & digna, quæ à Deo petantur, & quæ Deus det, ne stulta illum, aut inepta offendant.

318. Sumpturus cibum, recordare omnipotentiae Dei, qui cuncta ex nihilo condidit, sapientiae ac benignitatis, qui ea sustinet: mansuetudinis & clementiae, qui etiam inimicos suos pascit.

C 5 319. Ex-

INTRODUCTIO

319. Expende quantum illud sit, tot vitis vniuersitatis mundi huius tam variam quotidie alimoniam sufficere, conseruare omnia, & vindicare ab interitu, quo nutu suo tendunt.
320. Nullam neq; hominum, neq; angelorum sapientiam, non modo hoc non posse prestare, sed nec intelligere.
321. Itaq; cum scias te de illius bonis viuere, cogita quam execranda sit ingratitude, quam perditæ temeritatis, audire te cum illo inimicitias exercere, cuius beneficio & voluntate consistis, non amplius, si nolit, futurus.
322. Ad mensam sint casta omnia, pura, cordata, sancta, qualis ille est, inter cuius munera tunc versaris.
323. Omnis detrectatio, virulentia, atrocitas, crudelitas à mensa arceatur, in qua tu sentis incredibilem Dei erga te suauitatem & clementiam.
324. Quò intolerabilius est, eum te locum asperitate aut odio in fratrem contaminare, vbi tu benignam & largam in te lenitatem percipis.
325. Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam ob causam mensæ sacra nominabant lata & festa, ad quam triste aliquid aut atrox dici fieriue nefas erat.
326. Cumque sis omnipotenti, sapientissimo, largissimo Deo curæ, tu immodicam sustentandi tui curam deponc, tanquam bonitati illius diffusus

fus: unicam curam suscipe, quomodo illi placeas, ac satisfacias.

327. *Stultissimum est, alimenti causa prauium ullum facinus admittere, & illum offendere, à quo solo alimenta veniunt, ut eum tibi iratum facias, à quo aliquid contendis impetrare. Praesertim cum non alimentis conseruetur vita, sed voluntate Dei, quemadmodum diuinis oculis declaratum est: Non pane hominem vivere, sed verbo Dei.*

328. *Habemus syngrapham Iesu, vniuersorum in caelo & in terra Domini, nihil eorum, quae opus sunt homini, defuturum ijs, qui quaesierint regnum Dei, & iusticiam eius.*

329. *Tum ex Dei donis, quae ipse arbitrio suo & largitur & tollit, cum is in te tam benignus fuerit, tum in fratrem tuum, illius filium, malignus ne esto, reputans vos ex aequo esse Dei filios, nec Deum plus tibi debere, quam illi: tantum voluisse te dispensatorem & administratorem esse, & à quo secundum Deum frater tuus peteret.*

331. *Nihil verius datur Christo, quam quod egenis datur.*

332. *Sumpto cibo, considera cuius sit sapientia, cuius potentiae vitam nostram ijs rebus, quas edisti, sustentare, & ruentem fulcire:*

333. *Itaque habeas Deo gratiam, non quantam haberes illi, qui tibi pecunia sua cibarium*
emis-

INTRODUCTIO

emisset : sed quanta habenda est ei, qui te & cibum ipsum condidit, & cibum propter te, & cibo te sustentat, non vi illius, sed sua.

334. Cum petis quietem & cum surgis, reminiscere beneficiorum Dei, non in te solum, sed in totum genus hominum, atque adeo mundum vniuersum.

335. Cogita quanta sint hostis hominum per licentiam quietis insidiæ, dum homo velut cadauer iacet, impos sui, quo instantius orandus est Christus, ut nos tam imbecillos tueatur.

336. Nec vlllo nostro peccato irritandus est custos & præsens noster.

337. Et frons & pectus crucis nota exterius muniendum: interius verò pijs precibus & sanctis meditationibus.

338. Vbi iam lectum ingrederis, fac cogites vnumquemque diem imaginem esse humanæ vitæ, cui succedit nox & somnus, simulachrum mortis expressissimum.

339. Itaq; rogandus est Christus, ut in vita & in morte adsit semper propitius ac fauens, illamque ipsam noctem præbeat nobis placidam atq; tranquillam.

340. Neue in somnijs terreamur, semperque etiam sopitis, ille menti nostræ obuersetur: illius solatijs recreati ad matutinum tempus sospites & leti perueniamus, cum pia memoria sanctis-

simæ

AD SAPIENT.

simæ mortis ipsius precij, quo genus humanum redemptum est.

341. Cubile seruabis castum mundumq; ne ius ullum in id inueniat. autor ille, & caput totius spurcitiei.

342. Signo crucis & sacra aqua, & inuocatione diuini numinis, sed imprimis sanctis cogitationibus, & statuto custodiendæ pietatis, omnem ab eo Diaboli ditionem pelles.

343. De mane surgens commenda te Christo: cui & age gratias; quod illius ope ac presidio non es illa ipsa nocte oppressus dolis & inuidia immanis hostis.

344. Et quemadmodum de nocte dormisti, postea euigilasti: sic nostra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Christo, cum apparebit iudex uiuorum & mortuorum.

345. Quem supplex obtestare, vt sequentem diem velit ac faciat te in obsequio suo totum consumere, ne quem lædas, neu à quo lædatur tua probitas: sed septus undiq; ac munitus pietate Christiana, sospes & integer tot euadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos sparsit tetenditq; insidiosus Diabolus.

345. Sanctissimam Dei parentem, Mariam, & reliquos diuos, diuasq; venerare, tanquam caros amicos Christi, Dei uiuentis in secula seculorum.

INTRODUCTIO

347. De illorum vita & actis crebrè vel legito, vel audito attentissimus & libentissimè, pio & venerabundo animo, vt tibi ad imitationem profint.

348. De illis sic senti, sic loquere, tanquam non iam hominibus, supergressis naturam omnem et fastigium humanum, diuinitati proximis & coniunctis.

349. Inter homines verò cum tanta sit cognatio similitudinis in corpore, & toto animo, simusq; omnes pari iure in mundum inuecti, ad societatem & vitæ communionem facti: ad hanc conseruandam lex est à natura proclamata, ne quis alteri fecerit, quod sibi factum nolit.

350. Hoc vnum instaurator ille naturæ collapsæ, suum esse dogma professus est, sed explicatum & illustratum.

351. Nam vt humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad eius fieri potest, sublatam suis omnibus numeris consummaret, non modo mutuū amorem imperauit, sed eorum quoque, qui nos oderunt.

352. Vt simus cælestis patris similes, qui suos quoque inimicos amat: quod declarat beneficijs illos prosesequendo, & quidem maximis: neminem odit.

353. Quid? quod hominum ingenium ita fert, vt beneuolos in se illos velint, etiam in quos ipsi sunt maleuoli?

AD SAPIENT.
DE CHARITATE.

354.

SAPIENTISSIMVS vita nostra magister, nempe & autor, vnicum dedit ad viuendum documentum, vt amemus, gnarus vitam nostram,, si amemus, fore felicissimam nec alijs opus esse legibus.

355. Nihil felicius, quàm amare, iccirco Deus & angeli felicissimi, quia amant omnia.

356. Infelicius nihil, quàm non amare, quo affectu miserrimi sunt Diaboli.

357. Verus amor omnia exaequat. Ubi is riget, nemo alteri quærit præferri, nemo à dilecto rapere, cum apud se esse sentiat, quæ apud illum.

358. Non litem mouere fratri charo, ac neque se vnquam iniuria putat ab illo affici, ideo nec vltionem meditatur. Nemo inuidet ei, quem amat, nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis dolet: contrà, potius gaudet cum gaudentibus (iuxta dictum Apostoli) flet cum flentibus: idq; non fide aut simulatè, sed ex animo, quoniam amor omnia reddit communia, suaque esse existimat, quæ sunt eius, quem amat.

359. Documenti huius solidum & verissimum exemplar oculis nostris ad imitationem propositum, sunt Christi actiones.

360. Ve-

INTRODUCTIO

360. Venit enim filius Dei, non ut verbis modo, sed exemplo vitæ suæ, rectam nos doceret viuendi rationem, ut illustratis sole illo suo animis nostris, aperte qualis quæque res esset, cerneremus.

361. Primum exercitus per omne genus patientiæ, quantam ostendit animi moderationem, in quanta potentia impetitus tot, tam grauibz contumelijs, nemini remaledixit, tantum docuit viam Dei, aduersam detestatus, vinciri se esse passus, qui mundum euertere vel vnico poterat nutu.

362. Calumniam quàm patienter tulit?

363. Deniq; sic gessit sese, ut nemo in eo potentiam nouerit, nisi adiuuandum.

364. Rex & Dominus vniuersorum, per quem fecit Pater hunc mundum, quàm æquè tulit æquari se infimis mortalium? & propriam sibi domum, & charis suis ministris deesse alimenta?

365. Conditor rectorq; naturæ, malorum naturæ nostræ expers non fuit: esuriit, sitiit, de- lassatus fuit, & mæstus: quorsum hæc, nisi ad exemplum nostrum?

366. Tam amicus pacis, concordia, chari- tatis, ut nullum vitium magis sit infectatus, quàm superbiam, & quæ illinc oriuntur, arro- gantiam, ambitionem, contentionem, dissidia, si- multates.

367. Osten-

A D S A P I E N T.

367. Ostendens nihil esse, cur quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel à corporeis, cum sint aduenticia & aliena.

368. Nec ab internis, & virtute, cum à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur, quod quis eiusmodi muneribus sese efferrat, nec fontem atq; originem agnoscat, despiciens eos, ad quorum utilitatem hac à Deo accepit.

369. Et ad superbiam infringendam, ne quis tanquam ritè subditus religioni, & seruator legis Euangelicæ sibi placeat, audiuius ab eo: Cum omnia, quæ vobis præcepi, feceritis, dicite: Serui inutiles sumus.

370. Quanta stultitia est eorum, qui se exacile Christianos gloriantur, & alijs in obseruanda lege sese anteponunt?

371. Quum nemo de se norit, an virtutem habeat, vtrum odio Dei, an gratia dignus sit: an ille, cui sese præfert, virtute sit locupletior: an asscitus & destinatus in consortium cælestium, cum sit ipse miseris sempiternis assignatus:

372. Idcirco iudicium omne de homine homini ademit, cæco & ignaro, recessum cordis ad se transtulit scrutatorem pectoris humani.

373. Exteriora enim, quæ sola oculus hominis intuetur, infirma & incerta sunt interiorum signa.

374. Non ergo vno congressu, quod nonnulli faciunt temerary, non centum, non longissimo

D conui-

INTRODUCTIO

conuictu de ingenio, vicijs, aut virtutibus cuiusquam sententiam in totum feras.

375. Longissimæ & obscurissimæ sunt in humano corde latebræ, quæ humana acies in tantam caliginem penetrabit?

376. Et cum Christus vniuersum genus hominum morte sua sibi asseruerit, tantoque precio de seruitute Diaboli redemerit, nemo ausit contemnere, nemo ludere animam, quam ita Dominus amauit, vt nihil cunctatus sit vitam suam pro illa offundere.

377. Pro vniuersis crucifixus est Dominus, & pro singulis.

378. Nec speres fore Christo rem gratam, si tu oderis quem ille amat.

379. Hanc vult sibi referri gratiam, vt quemadmodum ipse Dominus nos seruos nequam & pessimè meritos, amauit, ita & nos conseruos nostros.

380. Hic inchoauit mutuam hominum inter se & cum Deo charitatem, hoc est, humane beatitudinis iecit fundamenta, in cælo absoluit.

381. Hac est vita & gratia Christi, sapientia humanum ingenium excedens, æquitate intelligentibus congruens, bonitate cunctos alliciens.

382. Nemo se Christianum esse putet, nemo se Deo esse charum confidat, si quem odit, cum Christus nobis homines omnes commendari.

383. Hominem tibi à Deo commendatum, si dignus est, ama, quia dignus est quem ames: Im dignus, ama, quia Deus dignus, cui pareas.

384. Non ieiunia, non erogate opes omnes in pauperum usum, hominem Deo gratiosum reddunt, sola hoc præstat hominum charitas, hoc nos Apostolus eius docuit.

385. Nullum videbis hominem, quem non existimes debere tibi esse fratris germani loco, et eius rebus prosperis gaudeas, aduersis doleas, inuiesq; quantum erit opis tue.

386. Non natio affectum hunc minuat, non ciuitas, non cognatio, non professio, non conditio, non ingenium, vnus est omnium pater Deus, quem tu, edoctus à Christo, quotidie patrem compelles, qui te filium agnoscat, si tu eius filios fratres agnoueris.

387. Ne sit tibi turpe, fratrem illum habere, quem Deus non dedignatur filium.

388. Pacem & concordiam, & amorem inuexit Deus.

389. Partes & factiones, & priuatas utilitates cum alienis damnis, sicut etiam dissidia, rixas, contentiones, bella, Diabolus peritissimus horum artifex.

390. Deus quia vult nos fieri saluos, spargit beneuolentiam: Diabolus, quia perditos, inimicitias.

INTRODUCTIO

391. Concordia etiam pusilla coalescunt, discordia maxima dissipantur.
392. Qui pacem, qui concordiam student inter homines vel conciliare, vel conseruare sanctam testamentam, ij filij Dei vocabuntur, teste Christo, hi vero sunt pacifici, de quibus ipse loquitur. Qui verò discordias serere, caritatem hominum inter se rescindere, ij filij Diaboli.
393. Summum inimicitiarum, quo belluarum feritatem omnium homo superat, Bellum, scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, belluarum.
394. Quam detestatur natura, qua hominem inermem genuit, ad mansuetudinem & communionem vite: auersatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes caritatem.
395. Nec quisquam homo homini, vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.
396. Si quem arbitreris iniquo aut insensato esse in te animo, nullum laborem aut operam refugas, dum illum quacumque ratione lenias, & places tibi.
397. Neque in ea re vel precibus, vel obsequio, vel fortunis parcas, modo tibi gratiam omnium pares, celerem viam ad gratiam Dei.
398. Neminem irriseris, cogitans quod vni alicui accidit, posse cuius accidere. Age potius Deo gratias, quod te extra eam sortem posuerit:

- rit: & ora, tum tibi ne quid tale accadat, tum illi sic afflicto saltem remedium aliquod, vel aliquum animum, & ipse subueni, si potes.
399. Crudelis animi est, alienis malis gaudere, & non misereri communem naturam.
400. Esto hominibus misericors, & consequere à Deo misericordiam.
401. Fortuna & casus humani sunt omnibus communes, unicuique minantur, unicuique impendent.
402. Hoc amore hominibus debito, nihil estimato posse te facere aptius & congruentius, quàm si maximum bonum, hoc est, virtutem eius procuraueris, si studueris, ut omnes, si potes, utiq; quàm plurimos reddas bonos.
403. Nihil magis amori dissonum, nihil damnosius aut deterius feceris, quàm si quos malos reddideris vel suasis, vel exemplo, vel villo alio incitamento.
404. Primum omnium & felicissimum est, si ames, etiam odiosius, sed iucundissimum quoque est, & maximè tutum amari.
405. Nulla certiores opes, quàm certa amicitie.
406. Nullum potentius satellitium, quàm amici fideles.
407. Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.
408. Sed vera, & solida, & duratura amicitia

INTRODUCTIO

citia tantummodo est inter bonos, inter quos facile amor coalescit.

409. Mali nec inter se amici sunt, nec cum bonis.

410. Ut ameris, certissima est & breuissima per amorem via, nihil enim sic amorem elicit, ut amor.

411. Conciliatur quoque virtute, qua natura sua amabilis est, ut vel ignotissimos ad se amandam inuitet & trahat.

412. Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestia, pudore, humanitate, comitate, affabilitate, si nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscenitatem respiciat: omnia sint dulcia, mitia, lenia, & pura.

413. Amicitia venenum, si amas tanquam osurus: & amicum sic habeas, ut putes posse inimicum fieri.

414. Salutare illud: Odi tanquam amaturus. In amicitia nulla sit inimicitia cogitatio.

415. Quem habes amicum, ne credas futurum vnuquam inimicum: alioqui infirma & fragilis erit amicitia.

416. In qua decet inesse fidem, constantiam, simplicitatem, ut de amico nec ipse suspiceris, nec suspicantibus aut deferentibus aurem accommodes.

417. Ut

A D S A P I E N T.

417. Vita non est vita suspicacibus aut timidis, sed assidua mors.

418. Ne in alienas vitas inquiras, neque curiosius scruteris, quid quisque agat: multa hinc suboriuntur simultates.

419. Et qui hac faciunt, suorum solent esse in-curiosi, alienorum solliciti. Stultum est, alios tam probe nosse, seipsum ignorare.

420. Nec amare tantum homines debes, sed etiam quos æquum est reuereri, ac inter eos honestè versari, & cum decore: in quo est officium vite communis.

421. Ne putes nihil interesse, ubi, cum quibus, apud quos agas.

D E C O N V I C T V

hominum.

422.

SIT tibi inter homines modestia, & moderatio in vniuerso corpore: & præcipuè in oculis, ac ore toto: à quo absit species omnis fastidij & contemptus, absit gesticulatio & lasciuia: serenitas illud & quietudo exornent, argumentum animi ad eum modum affecti.

423. Solum humane faciei tegumentum decorum inprimis & fauorabile, modestia & verecundia, quia nudis nihil potest dici fædius aut detestabilius.

D 4

424. De

INTRODUCTIO

424. Desperanda illius salus, quem desit pudere malefacere.

425. Nec vultus sit in atrocitatem, aut senilitatem nimiam compositus, unde colligitur senus & impotens animus.

426. Rixus ne sit frequens aut immoderatus, aut cum clamore & concussione corporis, ne in cachinnum aut irrisum exeat.

427. Nullam esse rem talem existima, quæ te tantopere queat exhilarare, ut ingentem attollere risum cogat.

428. Sed risus potest esse causa aliqua, irrisus nulla.

429. Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stultitia, probos impium, improbos sæuum, notes immanitas, ignotos dementia, denique hominem inhumanum.

430. Oculi sint quieti, manus ne ludibundæ, ne gesticulatrices.

431. Nec assuesce quenquam cadere, ex talitro venit ad pugnam, hinc ad fustem & ferrum.

432. Solos bonos vero ac germano honore prosequere, qui ex veneratione animi nascitur.

433. Magistratibus exteriorcm honorem exhibe, illisque audiens esto, etiam si gravia & molesta imperent: Hoc enim vult Deus propter publicam quietem.

434. Di-

434. Diuitibus cede, ne irritati & tibi, & alijs bonis noceant.

435. Seni assurge, reueritus atatem, & rerum vsum, prudentiamq; quæ in illa esse solet: Honorationi alienæ non modo paria facito, verum etiam iuxta præceptum Apostoli, præuerte. Salutantem non resalutare, nec feliciter precanti feliciter reprecari, id si factum cognoscas, aut extrema barbariei est, aut incuriæ socordissima. Quàm exigua res sunt, & nullius impendij, salutatio, affabilitas, comitas, honor, at quàm magnas amicitias conglutinant exhibita, dissolunt prætermittæ? Quanta est bonarum rerum ignorantia, nolle multorum beneuolentiam tantulo redimere? Generosissimè vt quisq; est, & optimè educatus, ita se maximè mitem omnibus & comem præbet: vt fastidium & ferocia ex utilitate sunt, aut hebetudine, aut imperitiâ, unde in bonas artes eruditio Humanitas nuncupata est. Ipse si non salutare, aut resalutare, negligentia magis ascribitur, vel inconsiderantia, quàm contemtui. Parum blandè aut honorificè appellatus, seu moribus, seu naturæ attribue, non malitiæ, vel odio. Hisce interpretationibus ac similibus sanctam tibi & iucundissimam parabis vitam, quippe omnes diliges, nec à quoq; te offensum arbitrare. Vetus dictum: Vt verax, ne suspicax. Hoc verbis nouum, sententia priscum: Vt quietus, ne suspicax.

436. Ne-

I N T R O D U C T I O

436. *Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, non faclo aliquo.*

437. *Si inferior es, quis superiorum ferat se contemni abs te? sin maior, irritas, & auertis minorem contemptu.*

438. *Intolerabilis est contemptus, propterea quod nemo videtur sibi tam vilis, vt contemptum mereatur.*

439. *Multi laborant, vt à contemptu se vindicent, sed plures, vt de contemptu.*

440. *Nec quisquam tantus est, quem non aliquando fortuna indigere minimis cogat.*

441. *Præter hæc omnia, nullus est contemptibilis, quem Deus filium dignatur, nisi in hoc Dei iudicium contemnas.*

442. *Et sæpe, quem homines contemptu dignum putant, si perscrutarentur, veneratione & adoratione dignissimum comperirent.*

D E V E R B I S.

443.

LINGVAM dedit Deus hominibus, vt sit instrumentum societatis & communionis, ad quam natura hominem homini conciliat.

444. *Hæc magnorum & bonorum & malorum est causa, prout vtaris. Scitè Iacobus Apostolus assimilauit eam clauo nauis. Freni sunt illi iniiciendi, & cohibenda, ne vel alijs noceat, vel sibypsi.*

445. Nul-

445. Nullum est peccati vt facilius instrumentum, ita nec crebrius.

446. Nemini conuicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modo in re, sed nec fama atq; existimatione.

447. In neminem petulantius, aut procacius debaccheris; vel effusius ac immoderatus inuehere, etiam laceffitus & laesus, magis enim te & apud Deum, & homines cordatos lades, quam illum ipsum, cui maledicis.

448. Conuicium conuicio regerere, est lutum luto purgare.

449. Minitari, muliercularum est, nec probarum.

450. Ne sis tam tener, vt verbulis transuerbereris.

451. Nec facundum exerceas caninam, nec disertum laudem affectes in alienam contumeliam, in quem infantem & mutum esse satius est.

452. Alios reprehendere ne sis sollicitus, hoc cura, ne sit quod alij possint in te merito taxare.

453. Verum reprehendens ne vtare acerbitate, aut atrocitate vlla verborum, fac vt ob- iurgationis amarori aliquid admisceatur dulce, quod plagam leniat, si quam facis.

454. Modo ne fructus pereat reprehensionis, dum rem studes nimium mitigare, neu in assentationem prolabaris.

455. Af-

INTRODUCTIO

455. Assentatio deforme vicium: turpe illi, qui dicit, perniciosum ei, qui audit.

456. Nec putes rem ullam esse tantam, ut a recto & vero propter eam sustineas deflectere, non hoc abs te opes, non vllæ necessitudines, non preces, non minæ, non mortis metus, & certum periculum extorqueant.

457. Sic tibi & auctoritatem parabis, & fidem, ut oracula putentur esse, quacunque dicas, aliter despicieris, & indignissimus iudicaberis, qui vel audire.

458. Sermone utitor modesto, ciuili, comi, non aspero, non rusticano, vel imperito, sed nec accurato aut affectato nimis, ne, cum loquendum sit, ut intelligamur, sermoni tuo interprete sit opus.

459. Nec contumeliosum vsurpes sermonem, aut reprehensorium, aut rigidum: sed neq; blandum, aut fractum, aut adulatorium.

460. Est quiddam mediocre, quod nec suam dignitatem abijcit, nec alienam tollit.

461. Lasciua & spurcicies à sermone extirpada, ut à cibis venenum.

462. Nec celeritatem in loquendo nimiam suscipias, nec aut cogitationem prauertant verba, nec respondeas, antequam qua de re agatur, plene intellexeris: & quid ille, cui respondes, dixerit, senseritq;.

463. Rarissimum debet esse illud Ciceronis: Quic-

Quicquid in buccam: & meritò soli Attico dictum. At nescio an vsquam admittendum, cum inter amicos cauendum sit, ne quid dicamus, quod amicitiam dirimat, aut ledat.

464. Quàm turpe illud & periculosum: Līngua quo vadis?

465. Christus Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa inprimis pugnant cum capite legis suæ, rixas, discordias, similtates:

466. Ad circumspectionem loquendi interminatus est, De omni verbo ocioso, quod homines fuerint locuti, reddituros eos rationem in diquisitione illa mundi.

467. Iccirco Psalmista inquit: Pone custodiā amoris meo, & ostium circumstantiæ labijs meis.

468. Ne sis in sermone immodicus, ac ne multus quidem, nehe audiri velis solus, est enim in loquendo vicissitudo, etiamsi cum imperitissimis agas, aut vilissimis. Sed nec adedò rarus aut tardus, ut ipse te auscultare existimeris, idq; scire, quod singula tua verba singula tibi reje videantur.

469. Inter prudentes prastat audire, quàm loqui, sed est locus, ubi tacere tam est vicium, quàm loqui, quando non oportet. Nulla voluptas est tanta, quæ comparari queat colloquio prudentis hominis, ac discreti.

470. Ne sis nimis percontator, est enim molestum

INTRODUCTIO

lestum & odiosum. Nobis & illud Horatij :
Percontatorem fugito , nam garrulus i-
dem est.

471. In differendo ne sis contentiosus, aut per-
tinax. Si verum audias , hoc protinus silentio
reuerere , illiq; tanquam diuinæ rei adsurgito.

472. Sin non audias, nihilominus concede hoc
vel amico, vel modestiæ tuæ, præsertim vbi nul-
lum neq; probi mores detrimentum accipiunt,
neq; pietas.

473. Supernacanea est contentio , si non assit
proficiendi spes.

474. Arrogantiam & idætantiam, aut super-
bam & fastidiosam auctoritatem non ferunt ho-
mines , ne in maximis quidem viris , & omnem
laudem meritis.

475. Ne verbis quodd scis ostentes , sed rebus
te ostende scire.

476. Nec quicquid est iucundum tibi dicendi,
idem credideris esse alijs audientibus.

477. Caue ne quid facias , quod securus non
sis , nisi celetur , sed si fecisse contingat , nemini
detexeris. Quod taceri vis , prior ipse taceas,
sin doctelurus es, vide etiam atq; etiam cui. Ar-
canum quid aut celandum , maximè amico cum
committis , caue ne iocum admisceas , ne ille io-
cum vt referat, occultum retogat.

478. Tibi verò arcanum creditum accurati-
us & fidelius custodi, quam depositam pecuniã.

479. Ni-

479. Nihil erit in humana vita tutum, si tollatur secretorum fides.

480. Si quid promiseris, præsta, etiamsi res sit ardua in primis, & difficilis, saltem ut obligatam alteri tuam fidem solvas.

481. Si quid tibi sit promissum, ne exigas, acrior semper in te iudex, quam in alios.

482. Existimare decet te, homines habere sensum, rationem, mentem, iudicium, ne speres te illis posse persuadere, malefacta esse benefacta, aut contra: nec falli posse rebus simulatis, tectis, fucatis, adumbratis, quæ tandem produnt se, & fiunt tantò fœdiores ac inuisiores, quanto prius occultiores fuerant.

483. Infestis enim animis accipimus ea, quibus sumus decepti.

484. Ideo consultius est omnia esse aperta, nuda, simplicia.

485. Nam etsi aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est amabilius aut gratius.

486. Laborat aliquando veritas, nunquam opprimitur.

487. Nec mendacii utilitas solida est, ac diuturna, nec veritatis damnum diu nocet.

488. A mendacio tanquam corruptela quadam abhorreto, nihil est enim humane conditioni abiectius, ut quod illam procul à Deo separât, Diabolo similem, ac mancipium facit.

489. De-

INTRODUCTIO

489. Deinde seu tardè, seu celeriter mendacium deprehenditur, vertiturque mentienti in turpem ignominiam.

490. Quid despectius aut vilius mendace?

491. Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiamsi affirmes verissima.

492. Contra, si veracem, maiorem habebit fidem nutus tuus, quàm aliorum sanctissimum iusiurandum.

493. Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nihil opus est memoria, aut arte alia, quàm ut dicas semper, quod credis verum esse.

494. Verum vero consentiens, falsum nec vero, nec falso.

495. Sed si vis in opinione tua verum inesse, ne facile credas nisi comperta, vel magnam veri faciem præ se ferentia.

496. Ne sis suspicax. Unde illud sapienter dictum: Si vis esse verax, suspicax non eris.

497. Miserum illum, qui id egit, unde extricare se non potest, nisi per mendacium.

498. Iurare ne conueſcas. Sapiens enim ait: Vir multum iurans replebitur iniquitate, et non recedet à domo eius plaga.

499. Et Dominus in Euangelio suo vetat nos penitus iurare, tantum affirmare, ita est; aut negare, non est.

500. Magna est Dei reuerentia non illum passim, au-

A D S A P I E N T.

sim, aut facile testem adducere. Non hoc debet,
nisi ab inuito & coacto fieri.

501. Qui facile in serijs iurat, in iocis iurabit,
qui in iocis, & in mendacio.

502. Si qui tibi credituri sunt, aequè iniurato
credent, ut iurato: si non credituri, magis etiam,
si iureiurando auertentur.

QVOMODO HOMI- nibus vtendum.

503.

INTER homines est aliquod faciendum dis-
crimen. Sunt enim ex ijs alij domestici, alij no-
ti tantum, alij ignoti.

504. Domesticos voco, consanguineos, affines,
& quibus cum in eadem domo & familia de-
gis.

505. Omnes sunt diligendi, etiam in ignotos ta-
lem te ostendes, ut sentiant te in vniuersum toti
generi humano amicum esse, omnibusq; bene cu-
pere.

506. Non tamen te eundem prestabis omni-
bus, ut lineam albam in albo saxo. Alios adhi-
bebis consilijs, alijs parebis & obsequere, alios
reuerberis ac coles, alijs gratiam referes, si qd
ab eis tuleris beneficium, & ijs potissimum, quo-
rum opera vs es utili tibi, aut diligenti, aut fidei.

507. In quo animus pro opere computandus
est, non in multo peiore loco videatur esse, qui

E

cona-

INTRODUCTIO

- conatus est, qui voluit prodesse, quàm qui pfuit.
508. Operam si accepisti, ne sis minus de reddendo & compensando sollicitus, quàm si pecunias mutuas.
509. Nec putes minus esse operam dedisse, duntaxat honestam, & à sincero profectam animo, quàm pecuniam, quin hoc maius, quo cuiq; corpus quàm externa charius debet esse. Ne expectes, dum necessitates ad te suas familiaris deferat, tu illas adorare, sed eis vltro subuenias. Honestis precibus occurrere, & antequam oreris, exorare.
510. Parentes non amabis solum, sed secundum Deum vnice venerabere, illorum it. sis tanquam diuinis imperijs obtemperabis.
511. Persuasus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei; nec te vel chariorem cuiquam esse, vel maiori cura.
512. His proximi sunt præceptores, pædonomi, tutores, deniq; quibus commendata est morum tuorum cura, quis nihil est in homine preciosius, aut præstabilius.
513. Istos, velut alteros parentes, ama & reuerere, his modestè, imò cum alacritate quadam pare, reputans quæcunq; præcipiunt, non ad sua illos referre commodà, sed ad tua.
514. Quod cum ita sit, pessimam tu illis gratiam redderes, si vbi ipse commodis tuis intentissimè sunt, tu eis odium aut contumaciam pro tali beneficio reponeres.

515. Cre-

515. Crede te illi esse charum, à quo amicè reprehenderis.

516. Nec vnquam reprehensionem obesse, vel inimici: nam si vera obijcit, ostendit quod emendamus: sin falsa, quod vitemus: ita semper vel meliores reddit, vel cautiores.

517. Quos familiares tibi facturus es, explora prius, quibus sint moribus, & quemadmodum se cum alijs amicis gesserint, ne te postea necessitudinis poeniteat.

518. Ne familiaris illi fias, cuius familiaritatem bonos vides auersari. Eos etiam vita, qui non te amabunt, sed tua: quales sunt parasiti, & quorum consuetudine, ac tanquam affricu vel peior fies, vel labem aut periculum contrahes. Illos quoq; qui amicis felicioribus inuidet: tum qui iocorum studiis, nihil pensi habent in vitam & maximè arcana amicorum ludere, ac dicta dicere, aut innata loquacitate reticenda cum primis effutiunt: sed illis potissimum, qui ob leuem rixulam grauissimas inimicitias cum charissimis suscipiunt, acriusq; eos vlciscuntur, quos aliquando amarunt, quam quos semper oderunt, barbarica quadam persuasione, minus ferendam esse iniuriam, quæ sit ab amico, quàm quæ ab inimico, in quo se ostendunt nunquam amasse, alioqui non putarent se tam curò laesos. Eiusmodi prestat inimicos, aut certè ignotos habere, quàm amicos.

INTRODUCTIO

519. Esto in admittendis ac familiaritatem cunctantior, in retinendis semel admissis constantior.

520. Familiares elige, non placituros tantum, sed & profuturos, non eos, qui omnia loquuntur ad gratiam, sed qui ad commodum, nec qui suauiter assentabuntur, sed qui verè admonerent.

521. Si consueueris assentatoribus delectari, nunquam verum audies.

522. Ex bestiis exitiabiles maximè, inter feras inuidia, inter mansuetas adulatio.

523. Quàm amanda sapientia & virtus, tam execranda assentatio, quæ impedit ne illuc perueniamus, dum suadet iam peruenisse, tam diligenda recta admonitio, quæ illuc prouebit, dum quantum supersit, & quemadmodum conficiendum sit, docet.

524. Si reprehendi fers ægrè, & reprehendenda nefeceris.

525. Miserum illum qui admonitorem, cum eget, non habet.

526. Malorum hominum consuetudinem non secus atque iustos peste deuota, vtrinque enim metuendum contagium.

527. Nisi talis sis, qui confidas te posse illos meliores reddere.

528. Sed huic fiducia non est nimis fidendum, præsertim quoniam natura nostra in malum fertur prona, ad virtutem autem acclinis est, atque ardua semita.

529. Ex-

529. Explora & ipse qui sis, quo loco, qua conditione, nec putes rem ullam esse tantam, ob quam tibi plus, quam ceteris liceat.

530. Quo tibi plus concedente more licet, hoc minus trabente moderatione libeat.

531. In minores praebe te comem, in maiores reuerentem, in pares facilem ac tractabilem.

532. Sic ut viciosis semper durus, rigidus, inexorabilis.

533. A potentioribus contemni te, ne inique accipias: potiusque id crede fieri fortuna vicio, quam hominis.

534. Si quid à minore proficiatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam esse, sed libertatem.

535. Te etiam nimis esse delicatum, cui leues titillationes, grandes videantur esse plaga.

356. Nec oportet existimes te solum esse hominem, reliquos pecudes, quibus nec mutire liceat. Homo es, viue a quo cura reliquis hominibus iure.

537. Imò verò, si sapientior es, si melior, hoc indulge, hoc concede magis de iure tuo ceteris, tanquam imperitioribus, aut imbecillioribus: tibi verò minus velis ignosci, cui tantum robur sapientia & virtus attulere.

538. Si virtute non excellis, cur postulas videri alijs potior? si excellis, cur affectibus moderandis non plus quam vulgus praestas?

INTRODUCTIO

539. Iniuriam accipere, quàm facere : decipi, quàm decipere, satius & præstantius : quod nec humana ignorauit sapientia, vt Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

540. Memineris humane imbecillitatis esse falli, errare, nec te grauius aliorum delicta offendant, præsertim aduersum.

541. Ignoscere, generosi pectoris : iram retinere, atrocis, seui, degeneris, vilis : quod & natura in mutis animantibus ostendit.

542. Cumq; Deus nihil vel crebrius faciat, vel libentius quàm ignoscere, quis est tam demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atq; excellentissimum, quo tam propè ad naturam illam accedimus summi, & præpotentis Dei?

543. Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te.

544. Et est profectò æquum, vt eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis, aut alijs non paulo lenioribus ipse eges.

545. Nulla oratio præstantior, aut efficacior apud Deum illa, quam edocli sumus ab eius filio Christo Domino, qua iccirco Dominica nominatur.

546. At illam non potes verè ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris, quicquid ipse condonari tibi à Deo petis.

547. Hac lege remittitur nobis ingens debitum, si nos exiguum remittamus.

548. Quic-

548. Quicquid vnquam homo in hominem peccauit, minutissima pars est eius, quod quia hominum singulis momentis in Deum peccat, nimirum tantum, quanto maior & excelsior est homine Deus.

549. Si cui es iratus, fac iuxta monitum Apostoli, ne sol occidat super iram tuam.

550. Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, sollicitudines depone, vt composito & tranquillo animo placidissime te quieti tradas.

551. Cui semel ignoueris, cura vt ille sentiat bona fide id esse actum vt nec ipse iniuriarum memineris, & te experiatur amicum, si qua in re iuuare aut commodare illi potes.

552. Affectus iniuria, caue ne ultionem tuis manibus de quoquam sumas, nec eam ulli mortalium mandes, non est tibi ius in seruum alienum, imò in conseruum tuum. Domino tuo iniuriam facis, si non illi cognitionem relinquis de conseruo tuo.

553. Atqui Deus est omnium Dominus, vniuersi sumus eius serui. Sit satis, te questum, ac ne queraris quidem. Oculus Domini singula intuetur, & iuxta sacrum verbum, ipse nouit & facientem iniuriam & patientem.

554. Iccirco sic ipse omnibus edicit: Mihi vindictam, & ego retribuam.

555. Nam cum in animo sit iniuria, non in

I N T R O D U C T I O

facto, solus Deus scit, qui fuerit animus, & quod ei debetur supplicium.

556. Plerumq; putamus eam esse iniuriam, quæ non est: vt sunt nobis affectus nostri nimis chari, qui non sinunt nos singula ritè examinare, sed ad iudicandum transuersos vi sua rapiunt.

Q V O M O D O S E Q V I S- que geret erga seipsum.

557.

CONVENIT te non charum modo esse tibi ipsi, sed etiam venerabilem præbere, vt pudeat te tuipsum aliquid faciuri vel ineptè, vel imprudenter, vel impudenter, fæde, flagitiosè, sceleratè, nefariè, impiè.

558. Pluris facias iudicium conscientie tue, quàm voces omnes ingentis multitudinis, quæ imperita & stulta est: ignota temerè vt probat, sic & damnat.

559. Conscientia est, quæ turbata maximos affert animo cruciatus: tranquilla, maximam beatitudinem, cui nullæ opes, nulla possunt regna comparari.

560. Hoc est, quod Dominus in Euangelio pollicetur suis, multa plura etiam in hac vita recepturos eos, quàm quæ pro se repudiarint.

561. Fama nec profutura malo, nec læsura bonum.

562. Mor-

562. Mortuus quid plus referes de fama, quam pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? nec vino quidem prodest, si eam ignorat: sinouit, nihil affert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magis placeat.

563. Conscientia verum, & solidum, & duraturum reddit testimonium, plurimum in illo Dei iudicio valiturum, vitaq; huius magna est magistra, &, quemadmodum scit ille dixit, Murus abeneus, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula & securi, nec ullus est tantus error, qui eum commoveat, est enim mente defixus Deo, illiq; fudit vni, ac ei se nouit peculiari esse curæ, cui scit parere vniuersa.

564. Tarpe est alijs notum esse, ignotum sibi.

565. An non tibi sufficit, te & tibi notum esse: & (quod maximum est) Deo?

566. Qui tamen numinis curam abijciunt, ut audacius & securius peccent, ij dupliciter sunt mali, quod nec homines reuerentur, nec Deum.

567. Et in conscientiam iniuri sunt, quam derident, ac deludunt tanquam ob id spreuerunt famam, ut se conscientie suæ liberius vindicarent, quæ hac de causa effusius delinquit, quod nullo metu coercetur.

568. Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precibus à Deo petere, ac contendere, ut excellentissima nostri pars ornata atq; exulta sit veris germanisq; ornamētis, nempe religione.

INTRODUCTIO

569. Non is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates deniq; quacunque siue extrinsecus sunt, siue in corpore: cum potissima hominis pars sit mens.

570. Nec amat se, qui ignoratione sui se ipsum fallit, vel falli se ab alijs patitur: interdum gaudet, cum ea sibi persuadet inesse bona, quae nulla insunt.

571. Hic non est in homine amor sui, cum ipse sit animus: sed amor corporis inconsultus: caecus, ferus, perniciosus sibi & alijs.

572. Quem non iniuria caput esse, ac originem malorum omnium Socrates pronunciauit, quippe tollit charitatem mutuam, vnde in genere humano mala omnia nascuntur.

573. Nimirum qui se hoc modo amat, is nec alienum amat, nec ab alio amatur.

574. Superbus mitibus discors, superbus multo etiam magis.

575. Seruator noster breui declarat documento, quid sit amare se, quid odisse: Qui odit, inquit, animam suam, nihil illi in rebus istis fortuitis aut perituris indulgendo, is verè amat eam, & saluam cupit: qui verò amat indulgendo, is odit, is vult perditam.

576. Laborem pro aeterno & caelesti premio, quis nisi amens refugiat? cum nec caduca haec & fragilia citra laborem acquirantur.

577. Haec est lex eorum, quibus pater est
Adam,

AD SAPIENT.

Adam, vt laborent : hac eorum execratio; quibus mater Eua, vt affligantur.

578. Quāto prestat anniti, vt maxima merces opera nostra quaratur, quā exigua, vilis, & euanida. ? atq; hinc sempiternus cruciatus & mœror.

579. Quid quod facilius & tutius, & securius, ac proinde iucundius leniusque est, bene agere, cum peccatum timoris & sollicitudinis sit plenum ?

580. Peccatum hominis mors, vt iugulare seipsum videatur quisquis peccat, abducit enim se à Deo vita nostra, & à quiete conscientiae suae, qua nihil est beatius.

581. Peccati sordes ablues lachrymis, poenitentia, & inuocatione diuinæ clementiae, multum huic confisus.

582. Occasio omnis peccandi & caussa, intentissima cura vitanda est. Sapiens ait : Qui amat periculum, peribit in eo.

583. Et imminet semper occasione suae Diabolus, per quem nunquam nobis licet securis agere.

584. Semper est cum eo belligerandum, vt verò Iob dixerit : Militia est vita hominis super terram.

585. Et cum sit hostis tam potens, robustus, vafer, tam callidus, veteranus, exercitatus, tot vires habeat, tot strategemata: nulla ratione,

INTRODUCTIO

aut arte, aut vi nostra propria possemus pares illi, nedum superiores è conflictu excedere, iccirco diffisi nostris copijs, ad Deum accurrendum est, ad opem implorandam.

586. Hac caussa Dominus ac Magister noster suis illud subinde præcipit, orent & religiosi affectibus à patre omnium petant, ne in tentationem ducantur, hoc est, in prælium, quo manus cum Diabolo conserant.

587. Et in oratione, quam ipse nos docuit, illa est coronis: Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à prauis illo insidiatore.

588. Sic ergo agamus semper, tanquam in acie armati, vigilantes, accincti, intenti, occasionibus nostris non indormientes, & cum tanta sit vita fugacitas, in tâta incertitate, vt ne crastinum quidem possit sibi quisquam polliceri. Stultum est & periculosissimum, si spes nostras in longum tendamus, differamusque nos adornare futuro itineri, quo singulis momentis vocamur, inscijs quando (velimus nolimus) in illud pertrahemur. Quamobrem paremus nobis thesaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidie accrescat, quo instructi & confisi, nunquam per segnitiam aut socordiam inopinantes opprimamur, aut discedamus mæsti, sed parati abire, & vite huius pleni, agentes præ nobis magnam & optimam spem vite, innocentes sanctæque transacta per fidem filij Dei & pietatem, quam
nos

nos edocuit, quo munere nullum potuit homini
à Deo maius aut pulchrius dari, quo Deum no-
scimus, & quantum effici à mortali potest, amu-
lamur, sequimur, consequimur.

589. Sine hoc quid est homo aliud, quàm im-
mortale pecus?

590. Ut vnus dies humana vite praferendus
est longissima etati corui, aut cerui, ita dies v-
nus ex religione actus, hoc est, diuina vite, toti
aeternitati sine religione anteponendus.

591. Hæc est vita æterna, inquit Christus Do-
minus, vt cognoscamus patrem, & quem ille mi-
sit Iesum Christum.

592. Hic est cursus absoluta sapientiæ, cuius
primus gradus est, nosse se, postremus, nosse De-
um.

Regi seculorum immortalì, & inuisibili,
soli Deo; honor & gloria.

IOAN. LVDOVI-
CVS D. MARIE CAM-
BRIÆ PRINCIPIS HEN-
RICI VIII. Angliæ re-
gis filix, S.

SOLITVM est principibus adhiberi satellitium, quod pro custodia corporis & vita illorum perpetuò excubet, recepto magis more, quàm sapienti aut probo, cum principes eo ipso metum suum testentur, qui verè ex conscientia nascitur, nec vlla certior custodia sit, aut fidelior quàm innocentia, & populorum amor, qui non armis aut terrore extorquetur, amore, fide, diligentia, cura communium commodorum elicitur. Nec immeritò laudata est Agasicles Lacedæmonum regis sapientissima vox, posse quemuis sine satellitio regnare, qui sic subditis imperaret, vt filiis pater. Sed si consuetudo tot annorum vsu comprobata, tolli tam subito non potest, ne custodibus corporis istius carcas, parentes tui curabunt. Ego verò à matre tua, inclyta & sanctissima foemina, rogatus, satellitium circumdabo animò tuo, quod te securiorem ac tutiorem præstabit, quàm hastati aut sagittarij quicunq;. Nam hæc corpora

rea

rea custodia, corrupta nonnunquam vel
 precio, vel metu, vel delicijs, imperato-
 rem suum aut deseruit, vt Neronem: aut
 prodidit, vt Galbam: aut etiam occidit,
 vt Pertinacem. Hi abs te semel bona fide
 afflicti, pectora sua pro salute tua aduer-
 sus imperus assultusq; & insidias omnes
 obijcient. Est enim maius animo peri-
 culum a viribus & astu viciorum, quam
 corpori ab externis aut intimis simulta-
 tibus: quanto cuiq; charior esse debet a-
 nimus quam corpus, & vicioru callidiores
 insidiae atq; occultiores & eorum tyran-
 nis grauior & interitus animi acerbior
 & terribilior. Accipies igitur Satellites
 ducentos, aut paulo plures, quos sic tibi
 facies familiares, vt nec noctu, nec inter-
 diu, nec domi, nec in publico sinas a tute-
 la tui vel latum vnguem discedere, ne his
 aut certe similib. destituta, praeda sis dia-
 bolo: qui, vt Petrus ait, tanquam leo ru-
 giens circumit, quarens quem deuoret.
 Symbola appellauit, quasi notas quasdam,
 eiusmodi vetus mos erat principibus se
 insignire, quod & fit hodie. Sed latius res-
 patuit, ad vulgum etiam progressa: vnde
 tanquam ex stulticia fonte manarunt illa
 stolidae cuiusdam arrogantiae, quae hoc
 tempore principes usurpant, indigna
 non

non modo Christianis, sed etiam gentilibus: quibus illi omnibus minantur, omnes terrent, & sibi ipsi plus tribuunt, quam homini est concessum, maioremque in potentia sua fiduciam collocant, quam in Deo. Intelligi potest de quibus loquar, nec mihi explicatius quicquam dicere necesse est. Eiusdem ferociæ sunt insignia leonum, ursorum, pardorum, luporum, serpentum, draconum, molossorum, aquilarum, vulturum, gladiatorum, ignium, & huiusmodi, tanquam pulchrum & magnificum, & verè principe dignum sit, talis esse ingenij, qualis sunt illa, atrocis, rapacis, sævi, cruentique. Quantò præstaret aliquid pro insignibus ostendere, quod humanitate, comitate, lenitate, dulcedine alliceret, atque inuitaret? aut gravitatis & præstantiæ magnitudine ac maiestate detineret? Porro symbolorum hæc est lex, ut sententiam absoluant verbis ad summum quinq; , & quo breviora sunt, hoc venustatis plus habeant: quale est illud Augusti, Matura. Obscuritatis aliquid, & allegoriæ symbolum condit, ut paulum à naturali sensu deflectatur: modo ne tanta sit, quanta Pythagoras est usus, & ab intelligentia dictorum suorum arceret imperitos, qui symbola sua longissi-

EPISTOLA.

gissimè verbis abduxit illinc, quò sensus
spectabat: adeo vt Tyrrhenos induxerit,
illis circa omnem allegoriam parere, cum
eam non assequerentur. Iccirco & expo-
sitiunculas addidi, breues quidem rei ar-
gumenro sed in hoc tantum, ne te in mul-
tis ambiguitas vel remoraretur, vel falle-
ret. Mihi pro hoc Satellitio nolo stipen-
dium aliud numerari, quam vt lex Christi,
vnde sunt nobis hæc desumpta, vtiq; vo-
luimus, in tota vita atq; actionibus tuis
regnet: magno exemplo priuatarum, si
talis sis princeps ipsa, quod facile conse-
queris matris tuæ imitatione. Homini
enim Christiano, quod potest amplius
præmium, aut præstabilius in hac vita
contingere, aut ad futuram fructuosius,
quàm videre rectas suas admonitiones
non irritas cecidisse? & opera sua au-
ctam aliquorum pietatem? Impertiat ti-
bi Dominus Iesus spiritum suum, vt & fe-
licissima quàm diutissimè viuas, & for-
tunis omnibus probitatem antepo-

nas. Brugis ad Calend. Quinti-

les. M. D. XXIIII.

F. I. Sco-

S A T E L L I T I V M.

1. Scopus vitæ Christus,

Sit hoc primum symbolum, tanquam felix auspiciū caterorum, quo monemur, omnia referenda in Christum, & in eum dirigenda, vt iaculantium sagittas in scopum.

2. Pax Christi.

Hec est, quæ in totum hominem placidissimam concordiam & quietem inuehit, ne quid in ipso tumultuetur, nec cum alio intus, aut foris pugnet, vel dissentiat.

3. Murus ahenus sana conscientia.

Impenetrabilis est enim, & qui maximè hominem tutatur ex Horatio: Hic Murus ahenus esto, Nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.

4. Felicitas vnica, intus nil strepere.

Fons humanæ felicitatis & miseriæ in animo est, qui si tranquillus sit, suauissimè agimus, sin cōmoueatur, insuauissimè, vt si fons turbetur, cœnosa est aqua, si quiescat, liquida & gustui grata.

5. Bonis omnia in bonum.

Homo probus & sapiens, quæcunq; siue bona contingant, siue mala, ad suam vtilitatem vertit dexteritate sapientiæ, Deus etiam omnia, quæ dat charis sibi, conuertit in salutis instrumentum, sicut Paulus inquit, Diligentibus Deum omnia redeunt in bona.

6. Suspicionibus securis.

Non indulgendum suspicionibus, non leniter auertenda, sed securibus rescindenda.

7. Vir-

SAT ELL I T I V M.

7. Virtus instar omnium.

Nulla enim re ad bene viuendum indiget, qui eam habet, quod Stoici senserunt, & id sentire Christianos magis decet.

8. Virtus citra fortunam valida.

Et hoc ex Stoicis & Christianis.

9. Tibicen fortunæ virtus.

Infirma sunt sine virtute, quæcumq; vel exterius contingunt, vel corpori, ideo sustentaculum fortunæ est virtus, hoc enim in edificijs est tibicen.

10. Sanus intus & exterius.

Inuenalis ex Socrate: Orandum est, ut sis mens sana in corpore sano.

11. Antidotorum vitæ patientia.

Horatius, Cuius dolori remedium est patientia, hoc est verum antidotum contra tot venena huius vitæ, quibus undique intrinsecus & extrinsecus inuadimur.

12. Sal vitæ amicitia.

Insulsa est enim vita sine amicitia, & maxima quæq; oblectamenta insuauia, ut Cicero in Laelio declarat.

13. Oculus vitæ sapientia.

Sapientia est rerum humanarum & diuinarum noticia, qua sublata, cæca esset vita nostra, & in densissimis tenebris destituta.

14. In virtute oculi & manus.

Inspectiunda enim virtus, & agenda.

15. Multi nimium, nemo satis.

S A T E L L I T I V M.

Habent, intellige. Ex Seneca: Fortuna multis nimium dedit, nemini satis. Nam multi quum plus quàm sufficit, aut oportet possideant, nondum tamen videntur sibi habere satis, quod ad cupiditatem viuunt, quæ insatiabilis est.

16. Satis hoc contento.

Nihil tam exiguum, quod non sufficiat ei, qui amplius non requirit.

17. Satis relicto.

Quid iuuat tam multa congerere, aut tam anxie custodire, cum, velimus nolimus, relinquenda sint.

18. Intus quàm exterius formosior.

Vera pulchritudo est in animo, ideo Stoici solum sapientem vocabant pulchrum, Cicero 3. de Fin. & Socrates apud Platonem in Alcibiade de Votis, optabat, vt intus pulcher efficeretur.

19. Intus quàm exterius ornatior.

Ornamenta interiora sunt virtutes, eruditio, acumen, quæ excellentiora sunt vestimentis, aut forma corporis.

20. Harmonia interna.

Vt nihil ab alio dissonet, sed sit concentus in animo dulcissimus, hanc veram esse Musicam dicebat Socrates.

21. Velle instar omnium.

Apud Deum sufficit velle, & gentiliū sunt illa celebrata, Si desunt vires, tamen est laudanda voluntas. Et, Voluntas pro facultate.

22. Na-

22. Natura quis pauper?

Nulli potest deesse, quo se sustentet, sic enim providit natura, ut facile suppetat animantibus alimonia, modo ne quis putet, se non posse vivere sine pane siligineo, & pisciculis ex mari Aegeo aduectis, aut auculis multo parandis, panis & aqua vita sufficit, interim solum olus.

23. Opinione quis diues?

Nemo est humanis opinionibus diues, quae in immensum nostros usus auxerunt, ut nemo tam habeat multa, cui non aliquid deesse videatur, quo fit, ut diues non sit, cum aliquid requirit amplius. Ita, si errorem communem recipimus, nec sua opinione quisquam erit diues, nec aliena.

24. Nec malum, nec frontem.

Nec mali quid feceris, reueritus Deum, nec quod malum aestimetur, reueritus homines, tum ne alios offendas, aut exemplo sis ad malum.

25. Sapiens solus longævus.

Vita enim stultorum non est vita. Ea demum est vita, quae per sapientiam agitur. Ita praefendus est unus dies sapientis longissima eternitati stultorum, ex Cicerone V. Tusculanarum quaestionum.

26. Nocere promptum, ut pessimum.

27. Prodesse abstrusum, ut optimum.

Nibil est tam imbecillum, aut tenue, quod non possit aliqua nocere, sed prodesse difficili-

num, non est hoc cuiusuis. Et nocere pessimum, nempe diabolicum: prodesse verò, utpote diuinum, præstantissimum, iccirco nemo explicare debet vires suas nocendo, cum aranei morsus possit hominem necare, sed iuuando, quod rarum est & pulcherrimum, diuinæque naturæ cognatum.

28. *Pauper egens, non carens.*

Non est pauper qui caret, sed qui eget, qui desiderat. Socrates forum ingressus, Quam multus, inquit, ego non egeo.

29. *Alienis lachrymis cautior.*

30. *Alieno risu lætior.*

Non est gaudendum alienis malis, sed danda opera, ut illis siamus cautiore, ne in illorum causam incidamus, nec inuidendum alienæ lætitiæ, sed gaudendum, tanquam si tibi contigisset.

31. *Cor canum in inuenili corpore.*

Ut sit prudentia senilis in iuuentute, cor enim sedes est ingenij et mētis, vnde cordati homines.

32. *Pedica nimia fiducia.*

Decipitur facile, quisquis nimium fidit alijs, sed potissimum, qui sibipse, ne virtuti quidem suæ, vnde facile nascitur arrogantia, & vanitas, quæ sapissimè virtutibus succrescit.

33. *Columbi oculus in serpentino corde.*

Hoc ex Euangelio: Estote prudentes, ut serpentes, & simplices sicut columbæ. Decet enim

nos corde sapere, sed oculo in iudicando vti minimè maligno aut vafro.

34. Oculus in sceptro.

Nulla virtus magis decet principem, quàm prudentia. Quid enim aliud est potentia in stulto, quàm gladius in manu furentis? Istud sumtum ex Hieroglyphicis Aegyptiorum.

35. In virtute delphinus.

Narrant nullum animalium celerius esse delphino. Admonemur, non debere nos differre bene agere, sed vti in eo aggrediendo magna celeritate.

36. In vltione Callipedes.

Suetonius in Tyberio refert, hunc seu hominem, seu animas aliud, cum diem totum se commoueret, non promouere tamen cubitum vnum, vt tarditas illa in prouerbium venerit. Significat symbolum, lentissimos debere nos esse in vltione.

37. Temporis minister.

Allusio ad vetus oraculum, Tempori pare: de quo Plato, & Cicero, & Seneca. Accommodare se debet vnusquisq; tempori, nec speret, coacturum se tempora, vt suis rebus seruiant: ipse potius presenti rerum statui subseruiat.

38. Tempori parcus dispensator.

Et istud vetus: Tempori parce. Nihil carius debet nobis, esse. Quippe nihil aliud est tempus, quàm vita, quam vnusquisque tantum se amare profitetur, cum nullius rei magis sit pro-

digus, quàm temporis. Seneca de breuitate vitæ eorum spectat.

39. Magno vendendum tempus.

40. Gloria Crocodilus.

Animal est in Nilo, amne Aegypti: cuius hanc ferunt naturam, vt persequentes fugiat, fugientes persequatur. Sic gloria quærentes fugit, negligentes sequitur. Salustius de Catone: Quo minus gloriam petebat, hoc eam magis assequebatur.

41. Hemerobia vana gloria.

Aristoteles scribit, ad Hippaniam Scythiæ fluiuium nasci bestiolas, quæ ad perendinum diem nunquam perueniât, quæ hac de causa dicuntur iniqui & inuicibiles, quasi diariæ: sic inanis gloria cito extinguatur, nec diuturna esse potest.

42. Disce viuere.

43. Disce mori.

Utrunque ex æquo discendum, & rectè viuere, & rectè mori. Nemo rectè moritur, qui non rectè vixerit. Hoc est totius vitæ exercitium, vt bene viuamus, nec iniquo moriamur animo.

44. Viue, vt post viuas.

Sic est hinc viuendum, vt ad alteram perueniamus meliorem, atq; adeo veram vitam. Nam præsens vita quid aliud est, quàm peregrinatio?

46. Virtus exercetur, non perit.

47. Generosa virtus flatu accenditur.

48. Vir-

48. Virtus inimicitij fortunæ crescit.
Eodem pertinent: Virtutem maiorem fieri ad-
uersis, tanquam materia suorum incremento-
rum. Medium referri potest, vel ad statum ira-
te fortunæ, vel ad laudem.

49. Exorquet quies.

Nullum imperium grauius aut potentius qui-
eto, in quo inest plus autoritatis & maiestatis,
quàm in vehementi ac turbulento. Tale descri-
bit Virgilius Aeneid. Ac veluti magno in popu-
lo. Et Claudianus de consulatu Manlij Theodori:
Imperium concitatum, vt multum habet impe-
tus, sic minus virium, citius contemnitur, fa-
cilius frangitur.

49. Terret imperium.

De imperio vehementi, quod metum quidem
incutit, sed debilitat subditorum vires.

50. Blandum imperium imperiosum.

Maiores enim habet vires, & fortuna cogit.
Ausonius: Blando vis latet imperio.

51. Domitrix omnium patientia.

Virgilius: Vincenda omnis fortuna ferendo
est. Fortuna & casus humani & impetus ho-
minum retunduntur, si opponatur moles pati-
entiae, quod ostenderunt martyres nostrae pietatis.

52. Nobilitatem non dat vnus dies.

Nemo est nobilis, quod his aut illis parenti-
bus natus sit, nec sors nascendi, quæ vno die
contingit, facit nobilem, sed praeclari virtutis

F 5 actus,

actus. Iuuenalis:

Tota licet veteres exornent undique cere
Atria, nobilitas sola est atq; vnica virtus.

53. Generositas virtus, non sanguis.

Ad idem tendit. Inductione ad eam rem vtuntur. Quis equus generosus? quis canis? nonne qui optimus? & sic in ceteris animantibus ac stirpibus. Ergo & generosus homo non alius, quam optimus.

54. Fortuna nimis blanda hamata.

Publius in *Mimis*: Fortuna cum blanditur, captatum venit. Nulla est alia fortuna quam Deus, sed admonemur, non efferri, non fidere corporis ac diuitiarum successibus, hi enim fortune nomine solent intelligi, nec Deus nos fallit, ipsi nos fallimus, stultè vtentes rebus.

55. Fortuna fallacior, quò blandior.

Quod ego ad moderationem animi Cardinali Cronio dederam, sed non tam symbolum id fuit, quam raticinium. Nam cum se effusissimè fortuna in illius & Ceruiani patrui sinum effudisset, repente vtrunque absumpsit, sed Cardinalem adolescentem adhuc, alterius & viginti annorum.

56. Stabilissima fortuna stultissima.

Idem *Mimus*: Fortuna nimum quem fouet, stultum facit. Adimit enim mentem, & tantis successibus insolescit animus humanus, vt iam nec alios ferre possit, nec se. Memini matrem
tuam

nam sapientissimam foeminam dixisse mihi, cum
à Sion ad Richemondiam cymba veheremur, se-
quidem temperatam & mediam quandam for-
tunam malle, quàm vel asperissimam, vel lenissi-
mam: alterutrum tamen optandum si esset, ele-
cturam citius, tristissimam quàm blandissimam:
infelicibus non deesse consolationem, fortuna-
tissimis deesse mentem. Quod dictum verè pu-
dici pectoris & sapientis, ego apud multos in
hac regione celeberrimum feci.

57. Corpus excors fragile.

Horatius: Robur sine consilio mole ruit sua.
Et apud Ciceronem saepe, Nihil esse vires citra
consilium.

58. Cor vel incorporeum firmum.

Consilium magnas per se habet vires, etiam si
corporeæ vires desint, quod ostendit natura in
formicis aut apiculis. Salustius: Non viribus,
aut velocitate corporis res magnæ geruntur, sed
consilio & autoritate. Eadem est sententia Ci-
ceronis in Catone maiore.

59. Fideli nullæ seræ.

Omnia ei concreduntur, nihil est ei clausum.
Theognides: O Cyrne, argento fidelis præstat &
auro. Contra, infideli nihil est satis clausum.

60. Autoritas rerum agendarum te- lum.

Plura perficit autoritas, quàm vires, aut et-
iam consilia. Declarari hoc potest in principib⁹,
qui

SATELLITIUM.

qui magnas res gerunt, non tam opibus aut sapientia, quam autoritate & maiestate. Bella, dicebat Caesar, fama plurimum confici. Multum quoque interest quis dicat, honoratus, an inonoratus, ut ait apud Euripidem Hecuba.

61. Veraci creditur & mentienti.

Propter autoritatem & præceptam fidem.

62. Mendaci non creditur, & iurato.

Aristoteles interrogatus, quid lucrarent mendaces, respondit: Ut cum vera dicant, nemo credat.

63. Magnes amoris amor.

Nihil est, quod sic alliciat amorem, ut amor. Martialis: Hoc non fit verbis, Marce, ut amaris, ama. Est naturalis quædam in rebus coniunctio & harmonia, ut nemo illum oderit, quo diligitur. De hoc Plato, Seneca, & alij.

64. Philtra amor.

Itaque non est opus alio poculo amatorio ad amorem exprimendum, quam amore.

65. Magnum satellitium amor.

Claudianus: Non sic exubia, nec circumstantia pila, ut tutatur amor. Salustius: Non arma, aut opes præsidia regi sunt, sed amici. Nemo enim vult nocere ei, quem amat. Simile est quod sequitur.

66. Firmissimæ opes amor.

Non modo impia, sed stulta est etiam in rebus mundanis illorum vox, qui aiunt, omnia in

pecc

SATELLITIUM.

pecunia esse constituta, amorem parum posse, cum videamus maximas opes propter odium subuersas, minimas verò & infirmas amicitias constabilitas. Hinc verbum vetus: Vbi amici, ibi opes. Apud Germanos & Scythas nullæ fuerant olim opes aliæ.

67. Vbi terror, ibi timor.

Neceffe est eum timere, qui terret alios. Ex vetere sententia apud multos celebri.

68. Vbi vber, ibi tuber.

Apuleius in Floridis: Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus, datum, quin & tamen admissum sit aliquid difficultatis, vt etiam in amplissima quaq; laticia subsit quepiam vel parua querimonia, coniugatione quadam mellis & fellis: Vbi vber, ibi tuber.

69. Omnia proposuit labori Deus.

Horatius: Nil sine magno Vita labore dedit mortalibus. Et Virg. Labor omnia vincit improbus. Ferunt fabula, Iouem hominibus omnia venalia exposuisse, precium esse laborem. Dici non potest, quantum in re omni valeat quantulacunque sedulitas, vt de formicis scribit Plinius.

70. Immodica imbecilla.

71. Modica firma.

Cum Theopompus Rex Lacedæmoniorum Ephoros regio imperio opposuisset, querenti vxori, quod minorem filys potentiam esset traditurus, quam à patre accepisset: Atqui firmiorem, inquit,

inquit. Modicum verò, cum mediocre est, tum moderatum. Vtroq; dictum pertinet. Et in omni vita res mediocres incundiores ac stabiliores sunt, quàm vastæ ac immanes. Unde illud Hesiodi, Dimidium plus toto: quia mediocritas nimietate præstabilior. Et Claudianus: Viuitur exiguum melius.

72. Magnus ope minorum.

Nemo ad magnitudinem peruenit, nisi auxilio minorum: quo grauius est illum infirmiores, despiciere, quorum adiumento eò euectus est, unde hoc ipsi facere liceret.

73. Vicit vim virtus.

Virtus vt Deo cognata, vires omnes humanum infringit.

74. Strauit fortunam virtus.

Multis exemplis ostensum est, potentiores esse virtutem opibus & casibus fortuitis, vt magni & excellentes virtute viri, humanos casus sublimes & intrepidi calcarint, & quibus opes succubuiſſent, ea virtus superauit, velut carcerem Socrates, Rutilius exilium, inimicitias potentum Cato, sed atrocissima dictu nostri martyres.

75. Fortitudo in fortunam non homines.

Non est fortitudo cadere, sternere, cladem hominibus asferre, hoc beluarum est non hominum. Vera fortitudo est, vicia cohibere, fortuita

S A T E L L I T I V M.

tuita despiciere, nihil nisi pbitatis timere iactura.

76. Optima, cibus inuidiæ.

Inuidia non arrodit nisi excelsa & optima :
humilia, abiecta, vilia negligit, non sunt illi esui.
Molestum est, inuidiam ferre, & tamen mole-
stius, nihil habere inuidendum.

77. Inuidia sibi & alijs venenum.

Alia perimit, sed primum seipsam, in ceteris
inuidia est iniquissima, in hoc æquissima, quod
& illam tanquam veneno consumit, in quo est,
& eum vlciscitur, quem impetit.

78. Inuidia vipera.

Ferunt hanc edi, arrosis matris lateribus, ita
priusquam exeat, matrem perimit. Sic inuidia
primum omnium enecat eum, in quo gignitur,
tum prodit venenatissima fera.

79. Quod Deo, & homini.

Æquum est, nos ipsos voluntati Dei præbere
morigeros, ac obsequentes, nobisq; idem placere,
quod Deo. Ne quis indignetur, aut improbet, res
sic aut aliter euenire, cum autor omnium sit De-
us, nos quorsum tendant ignari.

80. Da cæcus.

81. Accipe oculatus.

Decet eum qui dat, non meminisse beneficij,
nec multum spectare cui det, certe continuo ocu-
los auertere, ne exprobrare, aut imputare vi-
deatur, aut laudem querere. Eum vero, qui acci-
pit, intueri non tam munus, quam dariem, &
semper

SATELLITIVM.

*Semper meminisse gratiæ. Itcirco fingunt tres esse
Gratias, duas nunquam retrospicere, tertiam
semper priores intueri.*

82. Bonus bonis & malis.

83. Malus nec bonis nec malis.

*Bonus & admirabilis & charus est bonis &
malis: malus verò neutris.*

84. Præsidium in innocentia.

Inter tot vitæ huius pericula, cum reliqua omnia iniuriæ obnoxia sint, innocentia noceri non potest: cum & reliqua fluxa, & euanida, & infirma sint, sola innocentia efficit, ne aliqua violare possimus, nec quisquam alia re magis fidere, aut alia debet comparare suæ salutis munimenta, quis non tutus modo agat inter pericula, sed inter maximos terrores securus. Innocentia humanorum summum, inquit Plinius in præfatione.

85. Matura.

Quod aliter dicitur: Festina tardè, Augusti verbum apud Suetonium. Per quod intellige, debere in negocijs gerendis celeritatem tarditati admisceri, nec quicquam nimis properanter agi, nec nimis lente. Hæc duo, verbo unico significari putant, Matura, vt apud Salustium: Nam priusquam incipias, consulto: & vbi consulueris, maturè opus est factò. Quanquam in consultando velim suscipi plus tarditatis, in agendo autem, modo satis grauitè deliberatū, plus celeritatis.

86. Ci-

86. Ciconiæ beneficium.

Ciconiæ hic mos est, ut vnum de pullis relinquat ei domui, in qua est nidulata: tum & parentes senio confectos tamdiu & nutrit, & gestat humeris, quam ipsa eis fuerat paruula atq; imbecillis educata: vnde ἀντιπαρθεύειν. Ita optimè in eam collocatur beneficium, & in homines gratos: qui eius significantur nota, tametsi commodandum est cuiusq; possis. Quod vulgo nostrates dicunt: benefac, nec spesces cui: sed gratis, potissimum propter exemplum.

87. Comœdia yita humana.

Est enim ceu ludus quidam, in quo vnusquisque agit personam suam. Danda est opera, ut moderatis affectibus transigatur, nec cruenta sit catastrophæ, aut funesta, qualis solet esse in Tragœdijs, sed lata, qualis in Comœdijs, ideo additur:

88. Ne vita Tragœdia.

In qua turbulenta & seua sunt omnia.

89. Confide rectè agens.

Neminem metue innocens, nam probo animo nemo potest nocere, & si corpori noceat, hætenus nocet, ut animam ex eo tanquam de carcere in libertatem emittat, veramq; vitam.

90. Veritas temporis filia.

Verum, quod diu latuit, procedente tempore existit & apparet, ne quis fidat mendacio, vel putet in occulto veritatem semper fore. Cicero:

Opinio-

*Opinionum commenta delet dies, naturæ iudiciâ
confirmat.*

91. Lupus mendacio tempus.

Vorat enim, & absunit.

92. Veritas premitur, non opprimitur.

Laborat verum, sed eluctatur tandem.

93. Mendacio comites tenebræ.

*Tandem enim obscuratur, tum & amat te-
nebras, quibus tueatur sese.*

94. Veritatis splendor cômès.

95. Exilium inter malos.

*Non est exilium à patria abesse: sed à bonis,
& inter malos agere. Relegarunt Sinopenses
Diogenem Cynicum, Et illos relegant, inquit Dio-
genes, cum hic Athenis viveret, illi in Pontica
barbarie.*

96. Ne hilarem insaniam insanias.

*Ex Seneca, quum quis mente abiecta, vel sub-
mersa, voluptatibus se & delicijs mancipavit.*

97. Inter spinas calceatus.

*Admonet non incautè agendum inter inimi-
cos, cumq; inimicis septa sit hæc vita, circûspe-
ctione & magna cautione opus est ad eam
transigendam.*

98. Deum sequere.

*Vetus dictum, ἐπεὶ δὲ. Potest sic dici, Deus
lux, ut illius & ductui atq; auspicijs te totum
in hac vitæ militia permittas, & imperijs ob-
temperes, & exemplum amuleris.*

99. Fa-

99. Fama pluris quàm opes.

Et iucundior est, & vtilior. Multos videmus magnis sfoliatos opibus, propter aduersam famam, alios propter secundum & fauorabilem rumorem locupletatos.

100. Virtus pluris quàm fama.

Res solida & firma, & perennatura, pluris aestimanda est, quàm ficta, atq; adumbrata, & corpus quanto maioris, quàm vmbra?

101. Virtutis vmbra gloria.

Ex Socrate. Ideo compendiosa est ad gloriam per virtutem via.

102. Oculus in pectus.

In pectore est cor, sedes cogitationum. Perinde est, ac si dicas: Nosce te ipsum.

103. Non extorquebis amari.

Claudianus in Panegyrico sexti consulatus Honorij. Cetera extorquentur vi, amari non potest vis inferri.

104. Tempus edax rerum.

Quidij in Metamorph. xv. & Aristoteles: Omnia tempore contabescunt, & decidunt, præter Deum & spiritus, quibus ille immortalitatem communicauit.

105. Subiecta Dei manu consistimus.

Nec angeli, nec anima nostra sunt natura sua immortales; sed voluntate Dei, nec res vlla vel momentum duraret, nisi eam regentis Dei cura sustineret. Quò intolerabilior est in tanta infirmita-

S A T E L L I T I Y M.

mitate superbia, aut ingratitude, si non agnos-
cas, cuius munus sit vita, & ea quibus intus-
mescis.

106. Gloria vento discutitur.

Cum aliud non sit, quàm flatus quidam.

107. Propter inuidiam vela opulen-
tiam.

Invidia (inquit Salustius) ex opulentia orta
est: ideo opes celanda sunt, ne inuidiam nobis
pariant, graue est enim eam ferre, quamuis in-
noxiam.

108. Honores onera.

Multa cura & sollicitudines suscipiende sunt,
multi labores adeundi constitutis in dignitate,
aut honore, maximè, cum illum student conser-
uare. Non minùs erit venustum, si dicatur: Fas-
ces, fasces. Erant fasces magistratum Romano-
rum insignia. Sunt & fasces sarcinae ac onera.

109. Virtutis radices altæ.

Ad stabilitatem virtutis pertinet, cum reli-
qua vix summo solo hæreant.

110. Mortalibus immortalia præfe-
renda.

Ut virtus & eius æternum præmium diuitijs
aut honoribus, aut quibusuis humanis affectib⁹.

111. Alata ætas.

Celerrimè enim auolat, & fugiunt freno non
remorante dies. Et hoc citius, si sit bona ætas,
nam mala diutius immorantur & premunt.

112. Fi-

112. Fidens, non confidens.

Sperandum est bene, sed non stolidè, aut imprudenter, cumq; incerta sint omnia futura, nec in felicitate attollendus est animus, nec in aduersis contrahendus. Nec id tamen sperandum aut aggrediendum, quod maius sit viribus, aut verecundiæ terminos excedat.

113. Cuius pudebit, pigeat.

114. Ne feceris, quod factum nolis.

Finis in re omni spectandus est, stultumq; est id agere, quod postea multo redempturus sis. Ne feceris, cum parum proderit pœnitentia.

115. Stulta de alienis superbia.

Videtur enim absõnum, si ob eas te res extollas, quæ tuæ non sunt. Porro quid sit alienum, declaratur proximo symbolo.

116. Alienum quicquid adimitur.

Quod tolli potest, nostrum non est, ut fortuita & corporea, solus animus est noster.

117. Quod commodauit fortuna, tollet.

118. Quod mutuauit natura, repetet.

119. Quod parauit virtus, retinebis.

Commodata videntur à fortuna, quæ eadem redduntur, mutuata à natura, quæ similia, non eadem, sed vtraq; non diutius futura sunt apud nos, quàm creditor aut commodator permiserit. At virtutis præclara facinora, quemadmodum inquit Salustius, sicuti anima ipsa, immortalia sunt.

120. Priuceps priuatis sublimior senti-
tiendo.

Non decet principem aut opibus modò, aut potentia priuatis excellere, sed sensu quodam & opinionibus supra popularem captum sapientissimis: vt non moueatur exiguis & vilibus reculis, sicut plebecula: sed sit in eo, vt dignitas, ita sapientia quædam singularis. Indignum enim eos, quibus ceteri parent, non melius de rebus censere, quàm vulgus imperitorum hominum.

121. Princeps multis consulendo.

Hoc demum est principem agere, publicas utilitates suis anteponere, existimareq; neminem esse inter subditos, cuius cura peculiariter ad se non pertineat. Itaq; Princeps officium suum implet propria cōmoda & proprios affectus exuendo, indkendo communes: iccirco enim electi sunt Principes, vt essent, qui suis priuatis solati curis, publicis excubarent. Licebit & sic dicere: Officium est imperare, non regnum.

122. Tu tibi venerabilis.

Ne quid turpe vel agas, vel cogites, reuerentius teipsum,

123. Malum occultum perniciosissimum.

Non enim potest aut poenitudine deleri, aut castigatione tolli, aut explicatione leuari, aut consolatione leniri, siue sit delictum, siue affectus aliquis.

124. Non

124. Non quàm diu, sed quàm bene.

Ad vitam & actiones omnes pertinet, Multis breue tempus seu vitæ contigit, seu quid aliud agendi: nemini adempta est in quantulocunq; tempore facultas rectè se in eo gerendi, quod instituit. Ideo non refert, quanta sit ei diuturnitas, sed qualis administratio. Nec vitam, ut sit bona, longam esse oportet, vel in vno momento sanctissimè licet vivere.

125. Nomen præ opibus.

Pluris enim faciendum est bonum nomen, quàm diuitiæ multæ, iuxta sententiã Salomonis.

126. Odiosus, modo immeritò.

Ne cures quod odio habearis, modo id culpa tua non contingat, quod aliquid ipse feceris odio dignum.

127. Ingratitudo multis immerentibus noxia.

Cessant enim homines benefacere, si in ingratos inciderint: ita gratos recusant experiri, ab ingratis lesi. Idcirco lex erat in Gratiã aduersus ingratos, quod id viciũ videretur communi & societati hominũ vehementer damnosũ.

128. Iniuria obliuione vlciscenda.

Non est verior aduersus iniuriam vltio, quàm si obliuiscaris eius, sic enim nec animum vret, nec manus lædet, quàm si facta non esset.

129. Præcipitis consilij asseccla pœnitentia.

Multum enim cogitandum & deliberandum est, antequam statuas. Sententia ex Platone sumpta.

130. Quod uni, & omnibus.

Pari sumus omnes creati lege. Quicquid mihi evenit, potest omnibus evenire, ne quis, cum aliena videt mala, securus agat.

131. Ne ferrum igni.

Non est ira ferro armanda. Ex Pythagoræ symbolis.

132. Lachrimis ignis extinguiendus.

Iram contra te lachrimis & penitentia, & petitione veniæ placato, non solum Dei, sed etiam hominam, non est turpe veniam precari. Turpe est, Deum aut hominem habere inimicum.

133. Fastigio caput summitte.

Potentia cede, ne cum opulentiore, aut maiore contendito.

134. Falso nomine non gaudendum.

Fluxum est enim & momentaneum, nec inuat, cum re clamat conscientia.

135. Amicus, ut non alius.

136. Inimicus, ut non idem.

Amicus sic amandus est, sic colendus, sic cum eo versandum, ut non putes posse inimicum fieri. Inimicum verò sic oderis, tanquam aliquando amicus sit futurus. In quo damnatur à Cicerone sententia Biantis Prienci, quam secutus est in Mimis Publius.

137. Quod

137. Quod videri vis, esto.

Nulla via facilior. Non idem valent fucata
& simulata, quod vera & solida. Magna istis
inest vis, infirma sunt illa.

138. Oculum in metam.

Spectandus est in omnibus rebus finis & ex-
itus, ne presentibus periculose decipiamur.

139. Nocens metuit poenam.

140. Innocens nec casum.

Nocens stimulante conscientia, metuit para-
tam legibus poenam, innocens fiducia conscientiae,
nec humanos casus pertimescit, cum sua omnia
in se vno, hoc est, in animo & virtute posita esse
ducat, tum & illum sequitur, illi fidit, in cuius
manu sunt casus omnes.

141. Excusanda seruitus sub necessi-
tate.

Non dico honesta, ut Publius, sed excusanda,
causam enim probabilem potest asserere, cur ser-
uiat, quia necessitate impellitur, sed multum in-
terest, quam quisque fingat sibi necessitatem.

142. Ne a pudendo vincaris hoste.

Ut voluptatibus, libidinibus, cupiditatibus,
ira & ceteris vicijs.

143. Turpibus ne seruito:

Ut vicijs & malis hominibus, quorum con-
suetudine fis peior, & eorum sceleribus videris
esse minister.

G S 144. Ami-

S A T E L L I T I V M.

144. Amicum inimicum fugito.

Hoc est, assentatorē, fucatum amicum, & cum, vel
qui sub amicitia nomine odit, aut contemnit, aut ad m
inuidet. Sunt enim, qui amicos infelices dili- ipsun
gunt: felicibus inuident. Tum illos potissime fu- 14
gito, qui amorem simulant, cum insidientur pro- N
bitati & virtuti, aut qui familiaritate ostensa, tutiu
labem & ignominiam afferunt, quiq; ad flagi- 14
tia & facinora vel exhortantur, vel incita- M
mento sunt exemplo sui. bonu

145. Ne lingua mente celerior.

Cogitandum prius quid loquaris. Velocissi- Q
mus datus est animus, ne quid possit cum per- enim
uertere, si velit, debet hic esse lingua clauus. 15

146. Bellum cum vitijis.

Non cum hominibus debet geri bellum, nec comp
vires ac robur in eos ostentanda, sed in vicia, affect
qui sunt veri hostes, nobis exitiabiles. 15

147. Diuitiarū iniuriarū pignora.

Ex Eucherio Lugdunens. Multis fit iniuria, tet, v
tantum vt tollantur opes, expilantur à furi- nocte
bus, spoliantur à latronibus, & caduntur. In possia
hos calumniatores inuadunt, in hos indices acri- fruita
ter cognoscunt, & animaduertunt, praesertim cuius
in ijs criminibus, ob quā fortuna adimuntur, in Mim
quibus nulli tutiores sunt, quā qui quod per- 15
dant non habent, nulli periculo piores diuitib. Sin

148. Bona ad benefaciendum.

Non progr

I N T E L L I T I V M.

Non conuenit bona vel animi, vel corporis,
 et eum, vel externa data esse homini ad nocendum, nec
 nit, aut ad malefaciendum tributa sunt, quod nomen
 es dili- ipsum indicat, ut & sibi prosint & alijs.

149. Maximæ opes prodesse.

Nihil iucundius ipsi, qui id facit, nihil eidem
 stensq; tutius: nā qui p̄suit multis, hunc tuentur multi.

150. Thesaurus gratia boni.

Magnus est thesaurus gratia, quam vir
 bonus debet pro beneficio.

151. Quod vides, non diu.

Quæcunq; in vita cernis, non diu cernes, aut
 enim illa interitus auferet, aut te.

152. Ut verax sine suspicax.

Ex Eucherio. Qui enim suspicax est, facile quæ
 m, nec comperita non habet, affirmabit, ita mentietur
 vicia, affectus impulsu.

153. Non diues, ni contemnas.

Ex Seneca: Nemo enim suis diuitijs, ut oportet,
 iuria, tet, utitur, nec fructum ex eis vllum capit, qui
 à furi- noctes & dies pro illis est sollicitus: qui verò
 tur. in possidet tanquam alienas, hic demum tanq̄ suis
 es acri- fruitur. Nullum bonum iuuat animum, nisi ad
 fertim cuius amissionem ipse preparatus est. Hinc illud
 tur, in Mimi: Despicere oportet, quod possis perdere.

154. Expende.

Singulorum pondus & precium aestiman-
 dum, tum quæ dicturus, quæq; acturus, exordia,

Non progressus, exitus rerum.

255. Si-

155. Sine querela.

Viuentum ita, vt non sit, cur vel de te quisquam cōqueratur, vel ipse, de quoq; aut de fortuna, nec ipse cuiquam facias iniuriam, nec factam tibi credas. Seneca de tranquillitate vite: Affuescendum itaq; conditioni suae, & quam minimum de illa querendum, & quicquid habet circa se commodi, apprehendendum. Nihil tam acerbum est, in quo non aequus animus solatium inueniat. Hoc in symbolum nostrum.

156. Frenum in linguā.

Ne soluta dicat quod noceat; vnde infrenae nominantur.

157. Ne bos in lingua.

Allusio ad vetus prouerbum. Bos monet nummi erat Attici, & hinc ipse nummus sic appellabatur. Qui tacebant precio conducti, dicebantur loqui non posse, quod bouem haberent in lingua. Simile est illud, quod in Demosthenem mercede tacentem, cum anginam causaretur, conueniens quidam dixit: Non anginam patitur, sed argentanginam.

158. Accuratē cogita immutabilia.

Multum deliberandum est, antequam facias, quod factum mutari non poterit: vt ducere prorem, sacris initiari, aut bellū suscipere, aut praelium committere. Potes etiam aliō referri, vt

SATELLITIVM.

multum de æternis illis post vitam cogitemus,
quo sanctius hic viuamus.

159. Longius, modo tutius.

Ad vitam spectat, ad tempus etiam, ne se-
temur dispendiosa compendia vel in eruditione,
vel in parandis opibus, aut eiusmodi. Augustus
solitus erat dicere: Sat cito, si sat bene.

160. Populo cede, non pare.

Non est cum multitudine pugnandum, belua
multicipiti: sed nec eius opinionibus assentien-
dum.

161. Et pilo sua umbra.

Nullus est tam contemptibilis, qui non ex
prodesse in loco, & quod facilius est, nocere
possit: ideo nemo contemnendus.

162. Hospes ne curiosus.

In aliena domo, in aliena ciuitate decet v-
numquemq; modeste se gerere, nec curiose se in-
terponere in administrationem. Multo magis
conuenit nos in hoc mundo minime sollicitè, aut
curiose agere, in quo plane hospites sumus, seu
exules verius.

163. Cæde, modo doce.

Ex amore sciendi dictum à Diogene Antisthe-
ni, cum is sustulisset baculum, vt discipulum cæ-
deret, molestum sciscitatorem.

164. Magnum hospitium magni ho-
spitis.

Non

Non potest exiguum esse hospitium, quod implet magnus hospes: nec contemnendum corpus, quod inhabitat excelsus animus.

165. Tota vita dies vnus.

Ex Quintiliano in Mathematico. Si omnia *et* huius diligenter excutiantur, quid aliud *est* vita tota, quam dies vnus? aut quid *est* in *una* uersa vita, quod non sit in quouis die? ut mirum sit, non exsatiari homines *is*dem toties redeuntibus.

166. Diarij omnes.

Ex superiore pendet, & ad breuitatem *et* *is* refertur.

167. Ex usu, non collatione fortunae. Vt sis diues, non spectandum est tibi, quantum alij possideant, sed quanto tu egeas.

168. Maiores superbus, minor mæstus.

Ad minuendam superbiam spectet quisque stantiores se, in eo, de quo intumescit: ad leniendum mærorē infeliciores, in eo, de quo tristatur.

169. Foris Argus, domi talpa.

In eos, qui in aliena mirè oculati sunt, ad cæci. Argus centodulus fuit, talpa est cæca. Bella est de manticis apud Aesopum & Persarum, quarum altera dependet ad pectus, in qua sunt aliena vicia: altera ad tergum, in qua nostra. Potest etiam dici: Domi Tiresias, foris lymæ.

SATELLITIVM.

170. Ne nimium scrutare.

In eandem sententiam & sic: Ne molestus percontator.

171. Certum in incerto.

Nihil est vita incertius, in hac paranda est virtus, certissima possessio: intuenda altera illa immortalis. Cogitanda mors, qua nihil est certius: vanæ & incertæ spes, & solitudines dimittendæ, quibus (quemadmodum Manlius inquit) dum quarimus ævum, perdamus.

172. Voluptates spectata abeuntes.

Nam cum adveniunt, delectant, ideo pulchræ iucundæq; existimantur: recedentes, turpitudinem ac fæditatem suam produnt. Posset sic adformari: In voluptate dorsum, non faciem. Videbis fæditatem earum, & pœnitentiam, quam relinquunt: sic fit, ut eas auerferis, ac detestere.

173. Voluptas malorum esca.

Platonis sententia, Malus capitur voluptate, bonus consilio. Bono viro Deus est lex, malo cupiditas.

174. Falle viuens, sed non te.

Vetus erat, ἄλθι βίωσαι. Putant fuisse dictum Epicuri: de quo Plutarchus, & Horatius: Nec vixit male, qui natus moriensq; fefellit: addendum tamen, ne quis seipsum in vita ignoret, et si ab alijs ignoretur.

175. Non refert quâ, sed quod.

Nihil

Nihil refert quâ tranſceas in hac peregrinatione vita, ſed quò peruenias. In omni loco, in omni fortuna licet rectè agere, & illò peruenire, quò intendimus.

176. Scopulus in vndis.

Ut ſit in animo tanta firmitas, quam vnda omnes & fluctus humanorum caſuum concutere non valeant, ſemper immobilis & altior fortuna.

177. Miſerrimum pendere.

Inter ſpem & metum ſuſpenſum eſſe miſerrimum.

178. Ne bis puer.

Antiquum prouerbiũ, Bis pueri ſenes: de ſenibus deliris & dementibus. Admonet, ne in grandiore etate viuamus, aut ſapiamus pueriliter.

179. Ne laborem citra præmium. &c.

180. Ne laborem laboris præmium.

Laboris in res mundanas vel præmium eſt nullum, aut certe vanitas: vel alter labor honeſtior quidem, ſed moleſtior: vt qui dignitates dignitatibus mutant. Sic clamat Hercules ille in Tragediâ: Finis vnus mali, gradus eſt ſequentis. Interim præmium horum laborum eſt ſempiternus cruciatus, ſicut Paulus inquit: Stipendia peccati mors.

Pertuſo dolio nihil infunde.

Alu-

Allusio ad dolium Danaïdum apud inferos,
 ut habent fabulæ. Ad multa tendit, ne quid des
 prodigo & profuso: ne rimosa auri, & loqua-
 ci arcanum credas, ne cupiditatibus inferuias,
 ne voluptatibus obsequaris, ne insatiabilibus
 largiri assuescas.

181. Turpe gigantem in nano.

In tam pusillo corpore, quantum natura de-
 dit hominibus, tam fragili & infirmo, turpissi-
 mum est esse tam ferum & superbum animum,
 qui stulticia & superbia cælos etiam contingat.

182. Difficilis gloriæ custodia.

Quàm multa perferenda sunt studioso gloriæ
 ut paretur, ut parta conseruetur: Maior per-
 petienda est seruitus, quam emtis de lapide: cum
 gloriæ, nisi fundamentis virtutis inmitatur, fu-
 gacissima sit.

183. Malus potentiæ custos metus.

Fragiles opes, quas multi metuunt, ac proin-
 de oderunt. Sententia est omnium ferè sapien-
 tum, quam tractat in officiis Cicero.

184. Nescis quid serus vesper vehat.

Futura incertissima, ne quis nimium vel con-
 fidat, vel desperet. Dictum est Varronis, qui sic
 satyras aliquot suas inscripsit. Eodem refertur:
 Inter os & offam,

185. Faciem ne aperias.

Tecta est facies humana verecundia: quod
 H solum

solum velatum reliquit ei natura: non est ex-
tenda tamen honesto tegumento. Nihil enim inue-
recundia detestabilius.

186. Manum per frontem ne ducito.

Allusio ad illud: Perfricare frontem, siue fa-
ciem, siue os: de ijs dictum, q̄ pudorem excutiant.

187. Splendor summus non intuen-
dus.

Solem si sereno cælo intuearis, nocet oculis,
interdum excæcat: sic si diuinitatis fulgorem
tentēs contemplari, oculos mentis amittes. Qui
scrutatur maiestatem (inquit Sapiens) opprime-
tur à gloria. Non capiunt angustia mentis hu-
manæ rem tam sublimem atq; amplam. Non vi-
debit me homo, & viuet, ait Deus: adoranda
sunt hæc, non scrutanda.

188. Linguas ne præscinde, sed caue.

Non est libertas hominibus tollenda, Nam
sicut Augustus dixit: Decet in liberis ciuitati-
bus liberas esse linguas. Sed sic viuendum, ne sci-
tur homines suā in te libertatē velint exercere.

189. Ora virtute obtura, non metu.

Eodem spectat: Non claudenda sunt ora me-
tu, operculo fragili & inualido: bene agendo ef-
ficiēs, ne quis male de te sentiat, ac proinde nec
loquatur.

190. Cogitatus liber.

Nemo prohibere potest quenquam cogitare.

191. Co-

191. Cogitatus quis cogitet? vis veritatis.

Hæc enim suspiciones omnes tollet, & tanta est, vt ultro in mentes hominum se insinuet: efficiatq; , vt nemini aliter libeat cogitare, sæpe nec liceat. Ideo rectè agendum est: non aliter assequemur, vt omnes de nobis rectè sentiant.

192. Homo homini par.

Ne quis supra hominem se efferat, ne contemnat, ne despiciat, ne se præferat alteri, cum simus omnes à Deo parente omnium æquo iure conditi, & in hanc vitam missi. Potest etiam ex Seneca sic dici. Deo imperium, homini consortiū.

193. Suauissimus post laborem fructus.

Sic demum frui iuuat, cum res labore quaesita est, vt molestia præterita vsu præsentis leuetur. Vulgare est: Parta labore iuuant.

194. Animo corpus fulciendum.

Non succumbendum operibus honestis, & deficientibus corporis viribus, animi conatus tantus sit, vt labens ac decidens corpus sustentet: ex Seneca. libro de Vita beata.

195. Nocens se iudice nunquam absoluitur.

Semper enim accusatur, & condemnatur à cōscientia mentis suæ. Iuuenalis: Exemplo quodcunque malo committitur, ipsi displicet auctori:

H. 2. prima

prima hac est vicio, quod se iudice nemo nocens absoluitur. De hac re Cicero in Pisone, & pro Roscio Amerino, & Seneca multis in locis. Apud Quintilianum est illud prouerbij: Conscientia mille testes.

196. Ebrietas nec madida, nec sicca.

Ebrietas madida est, quæ fit ex vino, aut cereuisia: sicca verò, quæ affectu aliquo immodico, cum is vim omnem mentis & iudicij consopiuir, vt ira, latitia, metus, insolentia, ex immodica fortuna successibus arrogantia, voluptates, & omne delectamentorum: genus, quam ebrietatem Græci vocant *ἄκρα* quasi inuivam: Utraque cauenda, utraq; hominem extra se pellit, & impotentem sui reddit.

197. Potentior te ne admittito.

Consuetudo viciorum, & qui à philosophis habitus dicitur, à Græcis *ἔξῃς*, violentissimus est tyrannus, cum animum occupauit. Ideo magnopere laborandum est, ne quis talis in nobis inualescat: non erimus nostri iuris illo admissio. Idem dicendum de multis perturbationibus, vt ira, vt auaritia: sed potissimum ludi cupiditate, amore, & voluptate.

198. Precibus emptum carum.

Vulgare dictum. Cicero: Emere malo, quàm rogare. Item Apuleius in Florid. Magnum precium sunt preces: quippe illis additur verecundia.

S A T E L L I T I V M.

dia. Sic igitur te compara, ut paucis egeas, quo pauca roges: & rogatus magnum te credito accepisse precium eius, quod rogaris, ne sis exoratu difficilis.

199. Quiesce nihil aſſurus.

Dictum Attilij, quod citat Plinius Nouocomensis: Satius est ocioſum eſſe, quàm nihil agere. Nihil agere eſt rem inutilem, aut non ſucceſſuram tractare: conſultius eſt quieſcere, quàm nihil agere.

200. Ingenium inexercitatum, torpidum.

Cato ingenium hominis dicebat ferro eſſe ſimile, quod ex uſu ſplendescit: at in ocio rubigine obducitur, & exeditur. Exercendum ſemper ingenium: ocia enim feraciſſimum viciorum ſeminarium: ſed honeſto aliquo & pulchro opere, velut eruditione & virtute: nam rebus flagicioſis aut turpibus exercere, hoc verè non exercere eſt, ſed corrumpere, de quo eſt ſequens ſymbolum.

201. Ingenium ſitu pereat, non ſentibus.

Præſtat ocioſum degere, quàm malis exercitamenti occupari.

202. Nullus ſine linea dies.

Ex vetere dicto, & more Apellis Coi pictoris, qui tanta fuit in arte ſua diligètia, ut nullus

præteriret dies tam alijs rebus occupatus, in quo non ipse saltem lineam aliquam penicillo duxisset. Et erat olim maximæ artis in lineis tenuissimè ducendis sita. Admonet, non debere diem vllum abire, in quo non aliquid dignum homine egerimus: opus videlicet ingenij, vel ad eruditionem, vel ad prudentiam, vel ad probitatem & pietatem spectans: quem dicunt fuisse Censorij Catonis morem. Iis verò, qui alijs artibus vitam quærunt, aliquid esse in sua cuique arte quotidie exercendum.

203. Calumniæ morsui nullum remedium.

Nullum ferè est tantum malum, cui natura remedium non parit, saltem fuga: at qui calūnia & clā mordet, & ante occidit, quàm sentiat. &

204. Benvoli multi, consiliarij pauci.

Ex Salomone: Multis bene & velis, & facias: arcana tua ne cuius cōmittas, nec quemlibet consule. Delige, quo possis in hanc rem tutò & cum fructu uti.

205. Iustitia gratuita.

Ex Cicerone, primo de legibus: Nihil est iniustius, quàm iusticiæ præmium quærere. Et qui mercede est vir bonus, mercede etiā erit malus.

206. Misericordia venalis, crudelis.

Crudele est eum, qui sic affectus est, ut misericordia indigeat, cogere aliquid pendere, quo suble-

subleuetur. Est enim acerbus & immitis animus, quem non flectit hominis calamitas, sed suum commodum.

207. Bonorum rector, malorum vi-
tor.

Ex Seneca, epistola lxxxv. In secundis regendum est, in aduersis pugnandum: fortuna prospera gubernanda arte, consilio, prudentia ingenio: irata retundenda magno robore, & inuieto animo superanda, & calcanda.

208. Quod inuenisse pigeat, ne quæ-
ras.

Satius est id ignorare: ut probrum domesticum, tristem sortem à diuinaculo: quæ si prædicatur, nihil aliud, quam angit assiduo cor.

209. Tantum scis, quantum operaris.

Ferunt verbum hoc fuisse frequens diuo Francisco. Ita est. Verius scit vir bonus & rudis quid sit virtus, quam malus & doctus: & in rebus sacris Christi spiritus copiosissime præbet se pijs. Quid prodest malo scientia? nec verè scit, tametsi argute differat: nam in peccato semper inest cæcitas. An non melius nouit, quid sit pingere, qui imperitè de pictura disputans, peritè pingit: quam qui doctissime disputans, indoctissime & lineas ducit, & colores inducit?

210. Persona publica priuatam de-
pone.

Cui magistratus, aut imperium, aut principatus mandatur, is sciat, iam non sibi suas utilitates querendas, sed populi, cui praeest, sic optime publicum officium administrabit, alioqui fiet tyrannus. Deberet pro curiarum foribus dictum aliquod in hanc sententiam inscribi, quo admonerentur magistratus, & eorum consultores: Huc ingrediens, personam priuatam relinque in limine, publicam sume.

211. Paruo fames constat, magno fastidium.

Natura paucis rebus satisfacit, fames exiguo cibo placatur & tollitur: ingentes mensa fastidium afferunt, & morbos.

212. Vnum est necessarium.

Verbum Domini & seruatoris nostri Christi, ad augendam curam pietatis, & minuendam sollicitudinem rerum periturarum. Procuratio & cibi, & potus, & rei familiaris, in qua Martha versabatur, utilis quidem homini ad tempus: at sedere ad pedes Domini, & illius verbum puris anima haurire, quod erat Magdalenae munus, id demum necessarium, & quod nunquam aufertur. Cum omnia siue ingenij decora atq; ornamenta, siue corporis atq; externa comoda expendideris, intelliges vnum esse homini necessarium.

213. Mente Deo defixus.

Hoc symbolum tam fausto omine ponetur ultimum.

timum, quàm illud primum, Scopus vite Chri-
 stus. Ipse est initium, ipse finis, ab ipso proficis-
 cūtur omnia, in ipsum tendunt. Huic oportet nos
 affigamus, si volumus beati esse, non alio clauo,
 quam mente ipsa. Possunt alia per multa symbo-
 la deduci ex Platone, Cicerone, Seneca, Hora-
 tio: sed præcipuè sacris literis, fonte ut copio-
 sissimo, ita liquidissimo ac purissimo: & scripto-
 ribus nostræ religionis, assunt proverbia tot, &
 metaphora, & allegoria, fabula quoq; & hi-
 storia, quæ suppeditare magnum numerum pos-
 sunt: & nostra hæc mutari, atq; in alias verti
 formulas licebit, & ex scholiolis alia desumi.
 Quocirca nec illa attingi, quæ sunt omnib; in ore:
 Nosce teipsum: Ne quid nimis: Sponde, iactura
 præstò est: quæ dicuntur tria Apollinis oracula:
 & Dimidium plus toto, quod Hesiodi: tum, Su-
 bine & abstine, quod Epicteti. Hæc quæ posui,
 sufficient siue ad sententiarum copiam, quæ om-
 nes penè his sunt conclusæ, siue ad ratio-
 nem ostendendam: quemadmodum
 alia possunt innumera ex-
 cogitari.

ISOCRATIS RHE-
TORIS AD NI-
COCLERM.

De Regno oratio.

Quidam soliti sunt, ô Nicocles, vo-
bis regibus vestes dono mittere,
aut æs, aurum cælatum, aliæue huiusmo-
di bona, quibus ipsi quidem indigent: at
vos abundatis. Quo impensè mihi viden-
tur illi palam non vos donare, sed merca-
turam quandam facere, & quidem multo
maiore astu ea venundare, quàm hi, qui
profitentur cauponiam. At ego sic existi-
mo, hoc pulcherrimum fieri donum, ac
vtilissimum, quodq; potissimum deceat
& me donantem, & te accipientem: si
queam diffinire, cuiusmodi studiorum cu-
pidus esse debeas, & à quibus operibus
abstinere, quò optimè urbem simul & re-
gnum administrare valeas. Nam priuatos
homines multa edocent, & maximè, quod
non franguntur delicijs, sed vrgentur la-
boribus circa ea, quæ vitæ sunt necessaria
omni die. Deinde legibus cuncti vehe-
menter adstricti sunt, insuper licentia
quædam illis in palam amicos increpan-
di, & inimicorum carpere mutuo errata.

Adhuc

Adhuc quibusdam poetarum veterum documentis, ad vitæ rationem derelictis edocentur, quo pacto omnes deceat tales virtutum incrementa accipere. Porro, regibus nihil horum suppeditat: quandoquidem potius conuenit alios ab illis doceri. Deinde in principatu constituti, imperiti, vt sunt, perseverant. Paucis enim mortalium concessum est, vt eos addeant: quibus verò id datum est, ad gratiam loquuntur. Etenim qui imperium sunt consecuti, & opum magna vi, rerumque potiuntur, quum perperam illis vtuntur, hac occasione impulerunt multos, vt illis in ambiguo poneretur, quænam esset dignior, quam amplectaris vitam: priuatorum, qui sunt virtuosius magis, aut eorum, qui tyrannidem exercent. Cum enim prospectant honores, opes, potetiam, similes illos omnes immortalibus putant, qui imperium sortiti sunt. Deinde verò vbi cogitant metus, sollicitudines, ac discrimina, dumque animo volutant, quosdam ab illis quibus minimè conueniebat, quippe priscæ fide coniunctis, denique & familiarissimis regno cedere coactos esse, proinde plerisque ambo hæc simul accidisse. Contra igitur arbitrantur quidam se viuere melius suo modo, quam si tantis calamitatibus expositi,

positi, toti Asiæ imperarent. Huius autem insolentiæ ac perturbationis causa est, quod regnum, sicut & sacerdotium omnibus viris æque conuenire arbitrantur: cum regnum sit rerum omnium præstantissimum, & maxima prudentia indigens. Nam singula quæq; agere necesse est, sed ex his maxime, vt hæc possit bonos mores præcipere, bonis florentissimis subditos conseruare, calamitates propulsare, semperq; in præsens laboribus consulere: generatim verò, quibus studijs principem tradi oporteat coniectandum, quibusque exercitijs vacet, conabor attingere. Verum si munus suscepti operis dignum videatur institutum, difficile fuerit à principio iudicare. Multa enim poemate ac oratione soluta conscripta, dum in cogitatione versabantur eorum, qui illa condebant, magnam expectationem de se dabant: at perfecto opere, alijsq; tradita legendi copia, multo inferiorem gloriam ab ea, quam sperabant, acceperunt. Verum nihilominus conatus ille præclarus mihi videtur, exquirere, quæ alij præterierunt, instituta regnandi: qui enim priuatis præcepta viuendi tradunt, illis solum profunt: at si principes multitudinis ad virtutem adhorta-

hortati fuerint, vtrisque rem frugiferam
præstant: & his, qui principatum gerunt:
& eis, qui parent imperio. His enim prin-
cipatum reddunt tutissimum, illis verò
Rempub. non iniucundam constituunt.

PRIMUM igitur quod consideremus
est, in quo versetur regum officium. Si
enim caput & summam generationem huius
negocij acceperim⁹, huc prospectum in-
tendentes, melius de alijs quoque parti-
bus differemus. Puto autem omnibus in-
confesso esse, decere reges ipsos, urbem
laborantem quietam reddere, eamque
quam florentem fortuna habet, conser-
uare: denique ingentem ex parua efficere;
nam alia quæ indies acciderint, harum
rerum gratia facienda sunt. Acqui perspi-
cuum est, quod oportet eos, qui res il-
las sunt gesturi, aut de his consultabunt,
minimè torpere desidia, sed prospicere
ut alios præcellant in rebus administran-
dis prudentia. Constat enim talia esse im-
peria, qualis illorum animi sententia, qui
ea peperere. Neminem igitur ex athle-
tis sic debere corpus exercere, quemad-
modum reges intrèdere animum. Omnes
enim theatrales ludi, nulla portio viden-
tur eius præmij, pro quo vos singulis qui-
busque laboratis diebus. Quod volutans
mente,

mente, animum aduertas oportet, vt
quantum honoribus ceteris præstas, tan-
tum & virtute ipsos superes. Neq; arbi-
traris diligentiam in ijs negocijs vtilem
esse: verum ad hoc, vt meliores ipsi ac
prudētiores euadamus, nihil habere mo-
menti, adhuc non censeas hominum ge-
nus adeo esse infelix, vt cum veras artes
repererit, quibus eorum ingenia mansue-
fcerent, ac vehementer idonea fierēt, no-
bis ipsis contra nihil suppetere, quod ad
virtutem capeffendam conducatur. Inanis
deniq; esset disciplina atq; industria, qua
animum possunt reddere meliorem. Sic
igitur imbutam geras mentem, & quos
præsentis habes prudentissimos, tibi ad-
iunge, alios proinde, qui absunt, accerse.
Præterea poëtarum illustrium ac sapien-
tum ne careas oportet peritia, sed illo-
rum auditor fias, horum autem discipu-
lus. Deinde præbeas te inferioribus iudi-
cem, maioribus autem concertatorem.
His deniq; exercitijs celerrimè euades is,
qualem ab initio oportere diximus eum,
qui rectè imperauerit, urbemq; vt par est,
gubernarit. Potissimum autem te ipsum
ad hæc adhortatus fueris, si molestum
arbitreris peiores melioribus domi-
nari dementioresque prudentioribus
præscri-

prescribere. Quanto enim vehementius
aliorum amentiam vicio dederis, tanto
magis animum exercebis tuum.

Principium igitur sumere hinc oportet
rerum gerendarum decentium, ut post-
hac humanum te exhibeas, & urbem a-
more complectaris. Neq; enim equos aut
canes, homine scilicet, aut res alias huiusmo-
di bene quis subdiderit imperio, nisi ob-
lectamento pertrahat ea, quorum ipsum
necesse est uti opera.

Curabis autem populum & ab omni-
bus charus haberi studeas: id explora-
tum habens, quod paucorum regna te-
nuia, & aliarum Rerum pub. gubernacu-
la diutissime permanserunt, in quibus
popularis multitudo beneuolè tractata
est.

Pulchrè proinde principatum gesseris,
si plebem contumelia affici non sinas, ne-
que illatam contemnas. Verum id prou-
idendum, ut optimi viri honoribus geren-
dis eligantur: ne, si secus fiat, plebs iniu-
stè vexetur. Hæc enim elementa prima &
potiora bene instituendarum urbium
extiterunt.

In ipsis autem constitutionibus & ex-
ercitijs, quicquid inane est, emenda: aut
quod non admodum rectum est, reijce:
& quam maxime inuenias leges optimas.

vel

vel imitare eas, quas observant, alij omnino honestissimas quasq; Quare autem leges vndequaq; iustas & vtilis, atq; inter se non dissidentes: sed neq; vllas continent ambiguitates, vtpote breuissimæ, concordiam celerrimè in Repub. conciliantes. Hæc enim omnia inesse oportet rectè latis legibus. Hunc fructum ciuibz ipsis proponere tanquam apprimè vtilem: factiones autem vt perniciosas, quo istas fugiant, illum promptè amplectantur.

Iudicium præterea exercens inter mutuo contendentes, non ob benevolentiam hinc inde in diuersum traharis, sed semper similem inter æquales profer sententiam. Equidem decorum est ac vtile, regum animum esse firmum ac immobilem erga iustos, quemadmodum & leges non convenit vacillare.

Gubernare coneris urbem æque ac paternam domum, apparatu splendido ac regio. In rebus autem gerendis diligentia præcipua, quo magnificus simul & cõstas habere, munificentiam nõ ostẽtando in immoderato sumtu, quo mox evanescit. Sed in his, quæ superius commemorauimus, data rerum amplificandarum dignitate, & in amicos beneficentia. Hæ enim sunt impensæ, quas etiam factas nequaquam

quam perdas; tuisque posteris maiorem gloriam, quam sumptus ille fuerit, his relinques.

In colenda religione hoc ages, quod maiores tui tradiderunt: putesque illud esse sacrificium omnium potissimum, atque obsequium maximum, si optimum virum atque æquissimum te præstiteris. Maior enim spes manet illos, qui eiusmodi sunt, quam eos, qui victimas multas cedunt, officiosi circa religionem.

Decorare coneris magistratus potiores honore & familiaritate tibi coniunctos, fideque maiore atque benivolentia: Tutelam munitissimam arbitratus esse corporis tui amicorum virtutem, civium benevolentiam, & tui ipsius prudentiam. His enim comparari atque conservari imperia potissimum queunt.

Ne negligas privatorum domos: sic putes eos, qui profusiores sunt, tuas opes attenuare, illosque qui negotiantur, tibi diuitias parare. Omnium enim civium bona, æqui principis sunt propria.

Omni tempore veritatem in te lucere curabis, ita ut maior fides verbis adhibeatur tuis, quam aliorum iurijurando.

Omnibus peregrinis tutam urbem exhibe, sitque illi in commercijs legitima constantia.

stantia. Multos autem facias aduenticios
non eos, qui tibi munera afferunt, sed qui
abs te recipere postulauerint. Honoribus
enim afficiens tales, maiorem apud alios
gloriam comparabis.

Metum fac adimas ciuibus tuis, nec
formidabilis esse velis infantibus. Quo-
modo enim alios erga te affectos esse vo-
les, ita & tu te exhibe illis.

Ne quicquam facias iratus: specta au-
tem alios opportunitatem nactus, grauis
tunc apparens, nihilq; te latere ex his,
quæ sunt, prædicans. Mitis proinde sis in
irrogandis pœnis, attenuando supplicia
delinquentium. Principem autem ages, si
non grauitate, aut acerbè puniendo: sed
cunctos superaueris moderatione, vt il-
lorû saluti ipse melius consulere videaris.

In bello polteas rei militaris scientia
& apparatu, pacem cogitans, neminemq;
citra iusticiam circumueniens. Eo autem
sis animo erga vrbes tuis viribus inferio-
res, quo principatu tibi superiores in te
esse desideras. Prælium verò inieris non
cum omnibus, sed cum ijs, qui victi com-
modis cedant. Stultos nimirum iudicant
eos, quib; non profuit victoria, sed iactu-
ram facientes potius vincuntur.

Illis inesse arbitreris animi magnitudi-
nem,

nem, non qui ardua aggrediuntur, ea
complectendo: sed qui moderatione qua-
dam affectata constanter efficere possunt
ea, quæ conantur.

Initeris non eos, qui maximo impe-
rio potiuntur: sed qui optimè, quæ ha-
bent, gubernant. Deinde existima pror-
sus te felicem, non si cunctis per metum
ac pericula domineris: sed si, ut regem
debet, te exhibeas, atq; id agas. At præ-
sentibus contentus, mediocritatem eli-
gas: sic fiet, ut nullius rei indigeas.

Familiariter utere non omnibus, qui
volunt, sed moribus tuis & vita dignis.
Nec verò ijs quibus cum iucundissimè a-
liquando fueris conuersatus, sed quorum
opera præclara Reipub. munia obieris.
Diligenter autem fac scruteris ex alijs eo-
rum conuetudinem, quum non ignores
cunctos, qui te accedunt, ex familiaribus
mores tuos iudicare.

Tales rebus agendis præfeceris, quas
tu tractare nequeas, ut non detrectes ipse
accusationes in te suscipere, quæ illis ob-
ueniant.

Fide erga te integra putes, non omnes,
qui facta tua laudant, dicta q;: sed qui er-
rata obiurgant. Potestatem autem apud
te habeant loquendi sapientes, ut si quid

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

agendum sit addubites, non desint qui tecum periculum faciant.

Despice adulandi peritos, eosq; qui assentatione beneuolentiam captant, ne meliores apud te partes occupet improbi. Aures adhibe alienis colloquijs, tentesq; noscere simul qui sint fabulantes, qualesq; : deinde quid negocij tractent. Porro eisdem eos poenis afficies, qui falsas calumnias confinxerint, atq; qui lus admiserint.

Impera tibi ipsi, non minus tui, quam aliorum victor existens. Putes autem potissimum decere regem, ut nulli seruiat voluptati. Præterea edomes magis desideria, quam subditos tibi ciues.

Neminem temerè in conuictum tibi assumseris, neque id abs te. Sed illorum contubernio assuesce delectari, à quibus ipse incrementa accipies, quibusq; alios superare gloria videaris.

Haud quaquam gloriam quæras in rebus illis, quæ improbis æquè facili possibilia sunt: quin potius circa virtutem strenuus sis, qua cum sceleratis nihil est commercij.

Credas esse verissimum, non eum, qui tibi in propatulo honor ob timorem fit: sed cum priuatim ciues coeunt, animi magni-

magnitudine potius, quàm fortunarum
admiratione capti.

Cela alios, si quando tibi contingat in
re turpi gaudium: palam enim sic facies,
circa res præclaras tuum versari studium.

Ne animum inducas tuum, alios dece-
re honestè vitam agere, regib⁹ immode-
stè viuendi relictam licentiam: sed ea sis
temperantia, vt exemplum rectè viuendi
constituas: compertum habens, vrbium
mores prorsus ad similitudinem compo-
ni principum. Argumentum verò rectè
gubernati regni hoc est, si subditos vide-
as locupletiores redditos, ac vehementer
modestos tua cura atq; diligentia.

Plurimum gloriæ iuncta honestate po-
tius, quàm ingentem diuitiarum vim libe-
ris relinque, nā hæc quidem fluxa est, illa
autem immortalis. Et quidem per glori-
am facile opes comparaueris: at gloria o-
pibus non emitur. Adde, quod diuitiæ
etiam improbis affluunt: verum gloria
non nisi illustrium est possessio.

Delicias vestium, & alium corporis
cultum non negligas. Verum in alijs, quæ
ad regem pertinent, curis fueris mode-
stior: vt qui faciem videant tuam, dignum
imperio te iudicent. Proinde, qui familia-
rius tibi adhærent, animi robur pensi-

tantes, eiusdem sint de te opinionis.

Cōsidera tecum prius semper id, quod loquaris, aut agas: vt ne in minimum quidem errorem te incidere contingat. Vehementem proinde vim opportunitas ministrat in rebus, quam dum exactè scire nequeas. penuriam potius elige, quàm abundantiam, nam ad mediocritatem habendam, præstat minus agere, quàm nimis.

Salibus fac sis vrbane, nec minus grauis. hoc enim regem decet, illud verò in domestico conuictu congruit. Difficilimum autem est introq; excellere, sed ad omnia planè accommodatum. Inuenias enim, qui erga ciues vtuntur grauitate, sed rigidi sunt. Alij dum affectant vrbaneitatem, humiles & abiecti redduntur. Vtendum autem est vtroq; pro opportunitate, vt quod in vnoquoq; viciosum fuerit, explodatur.

Nauabis operam, vt ea cognoscas, quæ scire decet regem: id autem vsu consequeris, & philosophiæ studio. Istud quidem iter, quò pergas, ostendet, ille in rebus gerendis promittitudinem præbebit, vt facile accommodatus fueris negocijs. Intuere quæ aliquando acciderunt plebeis, atque illis qui tyrannidem administra-

runt. Nam si præterita memoria repetas,
melius circa futura deliberaueris. Rem
grauem existima, quosdam priuatos e-
mori affectasse, quo vita defuncti laudi-
bus extollatur. At reges non audere con-
tingere honesta studia, è quibus gloriam
insignem adhuc viuentes consequantur.

Statuas relinque, quæ virtutis sunt
monumentum magis quàm staturæ cor-
poris.

Præcipuè elaborandum est, vt quàm
tutissimum te & urbem tuam conserues.
Quod si necesse sit subire discrimina, eli-
ge cum gloria mortem oppetere magis,
quàm cum dedecore vitam agere.

In omnibus quæ egeris, semper in me-
moriâ subeat te regem esse, curaq; ne
quid indignum tanto honore egeris.

Caue contemseris naturam tuam, tan-
quam ea omnis simul sit interitura. Sed
quoniam mortale corpus sortitus es, im-
mortalem autem animam: cura vt animæ
æternam post te relinquo memoriam.

Cogitabis proinde de honestis loquū
studijs, ne aliter assuetus, paria dictis ani-
mo sapere videaris.

Quæ verò tibi singula pensitanti appa-
ruerint optima, ea fac opere perficias.

Quorum æmularis gloriam eorum res
gestas imitare.

Quæcunq; liberis tuis agenda consi-
lueris, illis te inhærere dignum putes.
Quæ à nobis dicta sunt, in vsum vitæ re-
cipe, aut certe meliora inquire. Sapien-
tes iudica, non qui diligenter de minimis
contendant, sed qui aptè de maximis dis-
ferunt. Nec verò credas ijs, qui alijs feli-
citatem pollicentur, cum ipsi summa la-
borant inopia. Aliter de illis sentias, qui
modestè de se loquuntur, illisque quibus
cum conseruantur negocijs, ac homini-
bus se accommodauerint. Neque animo
consternati vnquam sunt ex rerum varie-
tate, quin potius æquo animo atq; mo-
destè res aduersas atque prosperas ferre
didicere.

NUQUE mireris, si multa eorum, quæ
recensuimus, prius cognita habeas: ne-
que enim id me latuit, sed probè cal-
lebam in tanta multitudine popularium
atque principum plerosque verbis expli-
casse, aut audiuisse, vel ab alijs gesta vi-
disse. nonnullis verò vt hæc ipsi facerent
contigisse. Cæterum in præcipiendi ra-
tione non oportet studijs indaginem fieri
inuitatis ac nouis, quæ admirabile quid-
dam, aut incredibile, præteritæ opinio-
nem hominum præ se ferant. Sed conij-
cere est, eam esse gratissimam, quæ dis-
persam

persam illustrium sententiarum in vnum
corpus cogere multitudinem potuit, ac
de his differere perquam eleganter. Pro-
inde & hoc mihi perspicuum fuit, vitæ in-
stitutiones in poematis, alijsque scriptu-
ris comprehensas, vtilissimas ab omnibus
iudicari, ac parum iucundæ illæ quidem
audiuntur. Accidit autem illis hoc, quod
morum præceptoribus: nam eos quidem
extollunt cuncti, sed ægrè illos accedunt,
potius eligentes commorari ijs, qui tota
errant via: nihil enim ab illis auertuntur.
Indicium præstant Hesiodi, Theognidis
ac Phocylidis poemata. Illos enim aiunt
optima ad bene viuendum instituta tra-
didisse mortalibus. Atqui dum hæc di-
cunt, eligunt magis applicare animum
aliorum insanijs, quàm illorum docu-
mentis. Præterea, si quis elegerit excel-
lentium poëtarum (vt vocant) senten-
tias, quarum & ipsi maximè studiosi fue-
runt, haud dissimiliter cum illis agunt.
Iucundius enim Comoedias longè abie-
ctissimas, quam ea, quæ artificiosè facta
sunt, audiunt. Sed quid opus est singulis
immorari? Nam si omnino velimus præ-
sentare naturas hominum, multos offen-
demus ex ipsis, qui cibis non oblectan-
tur saluberrimis, aut exercitijs honestis-

simis, rebusque gerendis præclarissimis,
disciplinis proinde plurimum vtilibus.
Verum contra, eas, quæ maximè obsunt
voluptates amplectantur: quum sibi ta-
men videantur patientes esse laborû, nec
quicquam verò quod deceat, agunt. Quo-
nam modo igitur quis, dum hæc admo-
net, aut docet, vtilia commemorans, gra-
tus fuerit ijs, qui liuorem acuiunt, tam
in ea quæ dicuntur, quàm in præclaræ sa-
pientiæ professores, simplices illos iacta-
tes, ac prorsus dementes? Sic à veritate
rerum omnium lōgè aberrant, vt in pro-
prijs negocijs hallucinentur, non sine do-
lore sua recensendo: gaudent, si quando
de alijs loquantur. Adde, quod corporis
potius concupiscunt laborare valetu-
dine, quàm animo negotium facessere,
vt ea prospicerent; quæ maximè sint ne-
cessaria. Denique offendas eos, vbi in
vnum coierint, vicissim alios obiurgare,
aut sustinere conuicia, solos verè non ha-
bere rerum tuarum rationem, sed omni-
no consternatos. Dico eò autem hæc
non de omnibus, sed de his, qui obnoxij
sunt illis, quæ à me dicta sunt. Neminem
deinde præterit, eum, cui faciendum est
aliquid, aut scribendum, quo populo
gratificetur, nō vtilissimum ratione qua-
dam

dam exquirere, sed fabulis ac ridiculis
refertum: nam hæc cum audiunt, laci-
cia gestiunt. Cæterum videntes studia ac
concertationes, dolorem concipiunt.
Quapropter Homeri poësin, & primos
Tragædiarum scriptores miris laudibus
effertunt: eo quod ingenium peritantes
hominum, vtraque hæc spectanda, figu-
ris vtilibus proponerent in poësi. Nam
Homerus ille certamina ac prælia semi-
deorum fabulosis poëmatib. complexus
est: ille verò fabulas certamine, & quasi
opere ostenderunt: vt non tam auditores
quàm spectatores nos redderent. His
igitur exemplis planè liquet, quod qui
auditores cupiunt oblectare, ab admo-
nitione ac consultatione abstineant ne-
cesse est, scribantque ea quibus videant
plebem potissimum gaudere. Hæc atti-
gi, compertum habens, te non vnum esse
ex vulgo. Quippe qui multorum es
princeps, nec ipse sentis cum populo, nec
verò diligentiam in rebus agendis, aut
sapientissimos quosq; mortalium volu-
ptate metiris: sed rerum vtilium actione
comprobas. Verum tamen posteaquam
de exercitijs animi dubitatum est, cum
alij circa philosophiam versarentur, &
eloquentiam, alij circa verborum digla-
diatio-

diationes , alij circa ciuilem scientiam,
plerique ad alias quasdam disciplinas,
quò peritiores euadant , animum appli-
cant. Hoc tamen omnes simul consiten-
tur, oportere bene eruditam ex vnoquo-
que horum constare deliberationem,
qua rebus queas consulere. Omis-
sis nunc disceptationibus, ad id conuer-
tamur, quod in confesso est, capiendū
inde argumentum. Potissimum sane ad
tempus respiciendum iubent illos, qui
præbent consilia. At eos, qui non gene-
ratim de rebus omnibus dicere, aut cō-
gnoscere ea, quæ decent, nequeunt,
planè explodunt. Perspicuum autem
est, quod quisquis inutilis est sibi, aliū
non vnquam effecerit sapientem. Cæte-
rum, qui ingenio præstant, possuntque
videre ac sapere plus quàm alij, tales
plurimi facias, accole: compertum ha-
bens, consiliarium bonum, esse virum
vtilissimum, principibus ac bonis om-
nibus maxime dignum. Ita autem cre-
das eos tibi amplissimum facturos prin-
cipatum, qui ingenium ac mentem tuam
quàm plurimum frugis reddere queant.
Ego planè, quantum mihi rerum per-
itia suppetit, admonui hoc ipso te co-
lens, quo possum. Tu verò aliorum ve-

lis (sicut præfatus sum incipiens) non
afferri tibi dona, quæ vos pluris emi-
tis ab his, qui ea largiuntur, quàm ab
his, qui merces habent publicitus expo-
sitas. Verum talia exopta, quæ vehe-
menter sunt vtilia, & quæ nulla die in-
tercident, aut conterentur: quin
imò vsu longè ampliora ac
præstantiora ef-
feceris.

F I N I S.

L I P S I Æ

IMPRIMEBAT MICHAEL
LANTZENBERGER.

IMPENSIS VOGELI-
NIANIS.

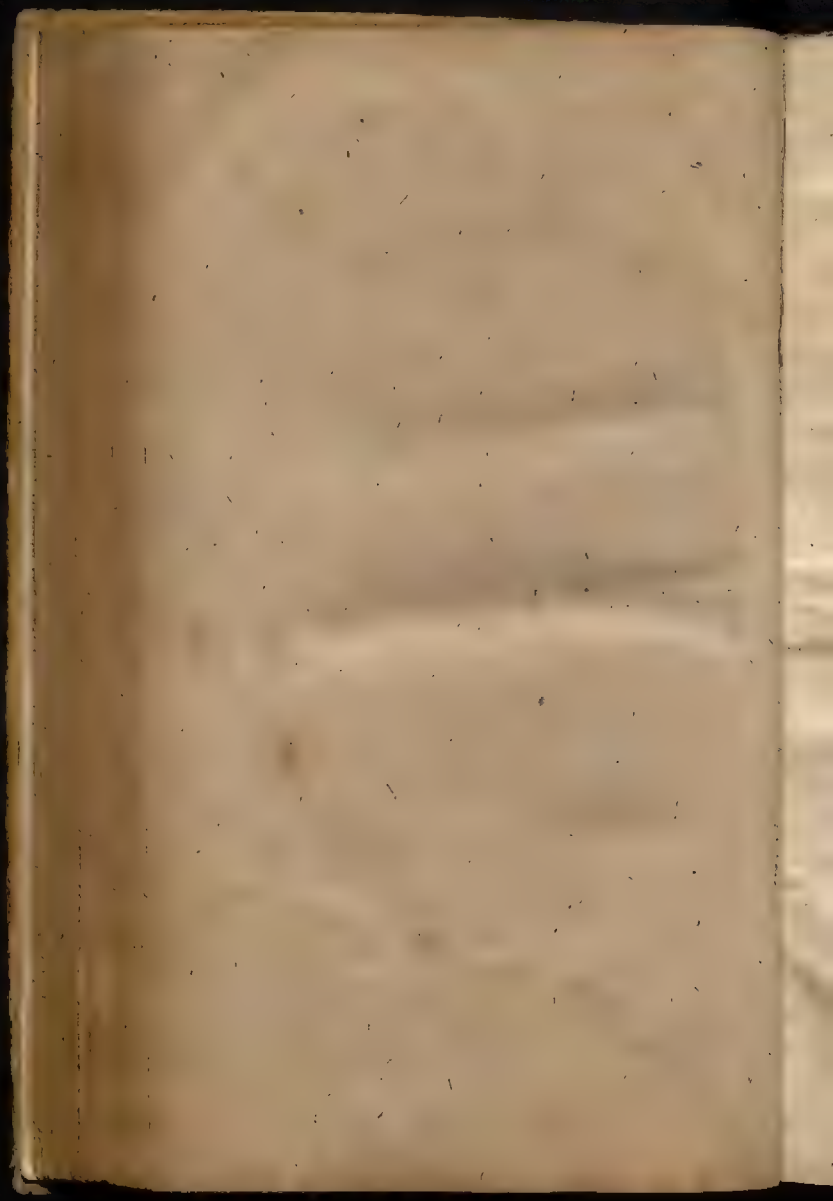
A N N O

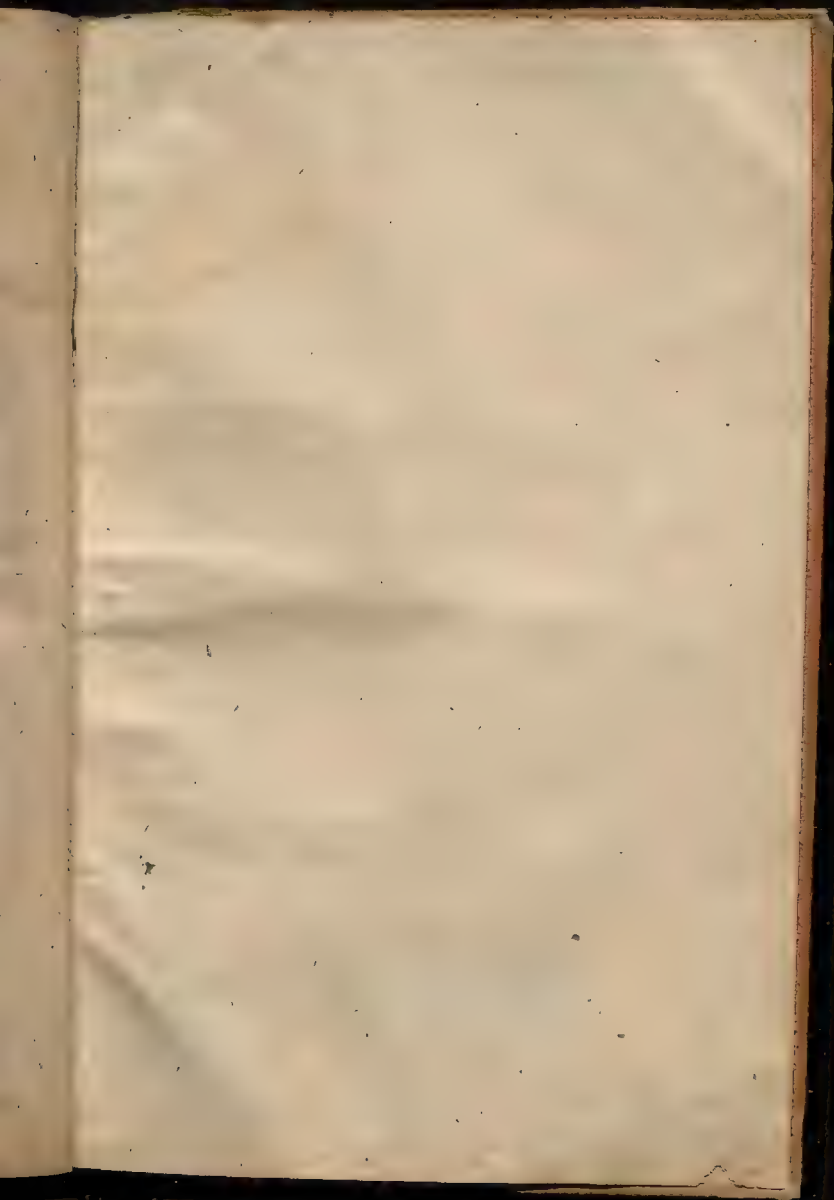
M. DC.

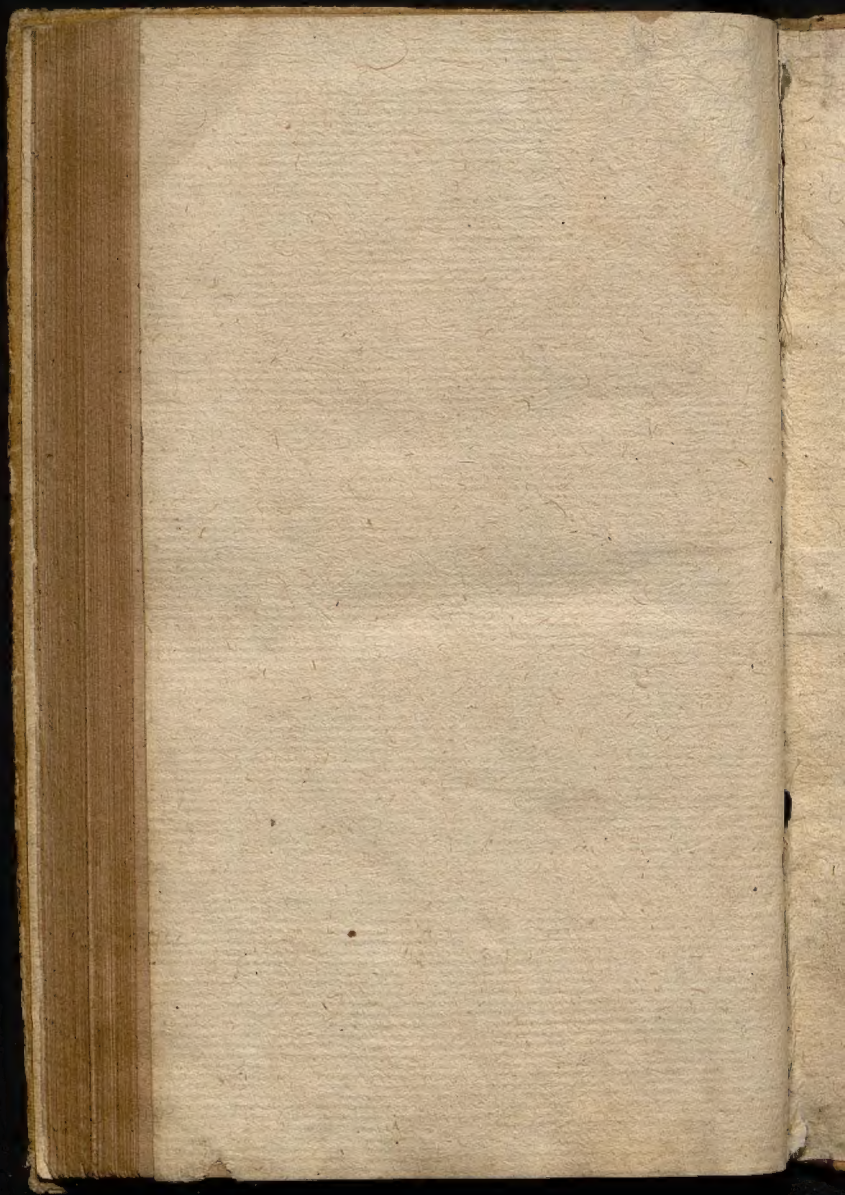

ALL

LI-

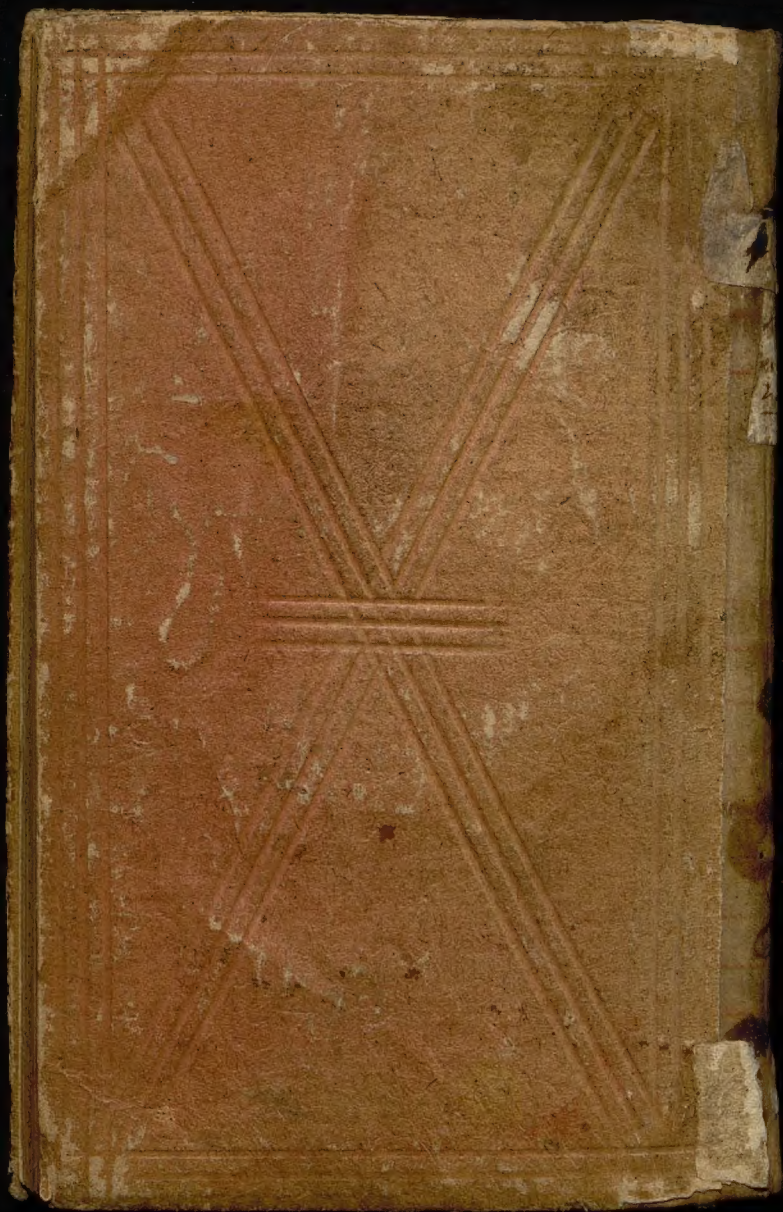

Biblioteka Jagiellońska

stdr0029830

Joanna
P.
unv.
1671
